

Téziskönyv plusz

A BME Építőművészeti Doktori Iskola 2023-ban ünnepelte alapításának 25. évfordulóját. Ebből az alkalomból azzal a kéréssel fordultunk az iskolában DLA fokozatot szerzett építészekhez, hogy egy rövid írásban és egy hozzá rendelt képben foglalják össze az őket jelenleg leginkább foglalkoztató építészeti kérdéseket. A beérkezett válaszok közül ötven írás *Téziskönyv* címmel nyomtatott kiadványban megjelent 2023-ban. A további tanulmányokat és magát a Téziskönyvet most, a könyv megjelenésének első évfordulóján a doktori iskola honlapján is elérhetővé tesszük.

Somogyi Krisztina PhD

Balázs Mihály DLA

Abou-Abdo Tamás

Korábbi téziseimet az évek során megpróbáltam tudatosan alkalmazni. A tervezési folyamatban a tervezésről egyre inkább a beruházóval, a kivitelezővel, a szakértőkkel, a szakági tervezőkkel, a hatósági kollégákkal való együtt tervezésre került át a hangsúly. Gyakran akár az érintetteknek elmagyarázva és az ötleteiket papírra vetve csoportos alkotófolyamat alakult ki, ami megkívánta a tézisek újragondolását egy csoport szemszögéből.

A korábbi tézisek egyszerűsített szóhasználattal újrafogalmazva az alábbiak:

1. Tézis: Az építészeti tervezési folyamat felbontható az adott feladat megértésére, a tervezés során alkalmazott logika kijelölésére, a tervezési logika kipróbálására, azaz a tervezésre, valamint a terv értékelésére és javítási lehetőségeinek végiggondolására. Ez a megoldási módszer az érintettek bevonásával jól használható a tervezés során.

2. Tézis: Az építészeti alapgondolat, az azt alátámasztó tervezési elvek és összefüggések keresése az érintettekkel jól használható racionális tervezési eszköz az építészeti tervezés során, ilyen alkotófolyamatba könnyen bevonhatóak az érintettek.

3. Tézis: Az építészeti tervezési folyamat kezdeti szakaszában hasznos segédeszköz különböző fogalmi síkok összekapcsolása. A gondolat csak nagyon jó kommunikációs felkészültséggel és prezentációs készséggel adható át az érintetteknek.

4. Tézis: A kreatív emlékezet mint tervezési módszer a már korábban megismert épületek alapján lehetővé teszi a személyes tudásra való támaszkodást. Értelemszerűen ebbe a tervezési módszerbe az érintetteket csak az adott épületek megismertetésével lehet hatékonyan bevonni, azaz közös tudásbázist kell építeni, ha az nem áll rendelkezésre.

Korábbi tézisek:

1. Tézis: Az építészeti alkotói folyamat ciklikusan felbontható négy részre, az adott probléma, vagy részfeladat megértésére, a tervezési stratégia kijelölésére, a tervezési stratégia kipróbálására, azaz a tervezésre, valamint a munka, vagy részfeladat értékelésére és javítási lehetőségeinek végiggondolására. A Pólya-féle problémamegoldási módszer adaptálható az építészeti tervezésben.

2. Tézis: Az építészeti alapgondolat, a mag és az azt alátámasztó tervezési elvek, a védőöv és az összefüggések keresése, a kutatási program fogalmi jól használható racionális tervezési eszközök az építészeti alkotói folyamatban. A Lakatos-féle kutatási módszer adaptálható az építészeti tervezésben.

3. Tézis: Az építészeti alkotói folyamat intuitív szakaszában hasznos segédeszközt nyújt a bizsziációs modell építészeti adaptációja, melyben az új tervezési elvek kialakulása két egymást metsző fogalmi síkon mozgó gondolat térbe vetítése során jön létre, ahol a két különböző gondolat egy új, mindkét fogalmi síkot átfogó szerkesztési elvet eredményez. Koestler-féle bizsziációs modell alkalmazható az építészeti tervezésben.

4. Tézis: A kreatív emlékezet, mint tervezési módszer a fokális figyelmet a tervre koncentrálja, melyet a járulékos, személyes tudásra való támaszkodás tesz lehetővé. A Polányi-féle modell alkalmazható az építészeti alkotói folyamat leírására.

Budapest, IX. Berzenczey utca, lakóház
fotó: Tóth Ádám

Bálint Imre

Számomra az építészet életforma és hivatás.

Szakmai életem során mindig arra törekedtem, hogy a terv alapkonceptiója olyan funkcionális, szerkezeti és megjelenési egységet képezzen, amely leendő környezetébe korunk tükörképeként jelenik meg, abba illeszkedve, lehetőleg emelve annak értékét. Sajnos a Megrendelővel igen nehezen lehet mindezt megértetni, mert napjaink egyedüli értékmérője a pénz, és nem a minőség.

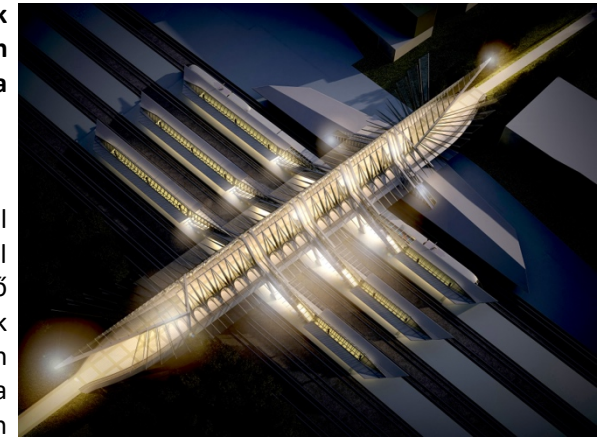
Premier-ház Budapest, VIII.
fotó: Zsitva Tibor

Balogh Balázs

Tézis: Technológia-vezérelt korunkat a gyors változás és gyakran a kiszámíthatatlanság jellemzi. Ilyen körülmények között az építészet jövőképe sem egyértelmű, hanem erőteljesen a kísérleti jelleg határozza meg azt. A kísérletben a természet törvényszerűségeiből adódó következtetések felhasználása célravezető a művészet, a tudomány és a technológia együttes segítségével.

A ma építésze számára a legnagyobb változás az a léptékváltás, amely a robbanásszerű népességnövekedésből ered. A tömegméretekben kínáló megoldások döntően a forma elsivárosodáshoz vezettek. A technika és az ezzel összefüggő technológiai megoldások nem találtak az emberek épített környezet iránti belső vágyával. A külső tényezők fejlődésének ütemét nem követte az emberi természet változása, amely évezredek óta változatlanak tekinthető. Emellett a megrendelők is ritkán ismerik fel az építészetben rejlő lehetőségeket, így azt gyakran kereskedelmi áruként kezelik, és az építészet kísérleti jellegét kevésbé hagyják érvényre juttatni. A technika egyszerűsítései és a sorozatgyártás nagy mértékben eltüntette a korábbi korok formagazdagságát, amely részben szerkezeti okokra volt visszavezethető és amely formálás, különösen a részletek vonatkozásában, a természet mintázatait követte.

A természet korokon átívelő módon a környezeti nehézségek ellenére is virágzó, amely mindent a lehető legegyszerűbben, legcélravezetőbben old meg. A természet hihetetlen sokoldalú, formagazdag és inspiratív-erejű az alkotó ember számára. A természet megoldásai bizonyítottan életképesek, ezért az alkotó embernek jól működő modelleket képes adni, amely a természet rendjét tükröző szépség harmóniájában tetten érhető művészi szabadságában bontakozik ki.

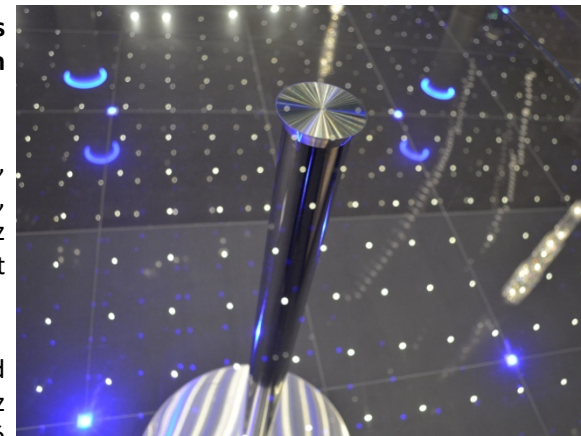
Vasútállomás – Felvételi épület és gyalogos felüljáró terve, Tatabánya

Balogh Emese

Tézis: A 21. század építésze a korábbi korokhoz képest nagyobb tudatosságot igényel. Az építészet diszciplináris jellege már túlmutat a művészi–mérnöki ismereteken, az kiterjed a humánum tényezőinek, a humánum természetének ismeretére egyaránt.

Ma a nyugati világ embere életének túlnyomó részét tölti az épített környezetben, annak tér-tömeg viszonyai között, mely észrevétlenül, rejtett, nem tudatos módon és bizonyos értelemben jelentős, megkerülhetetlen hatással van rá, mivel nem vonathatja ki magát alóla. Ezért az épített környezet nem csupán fizikai környezetet biztosít, hanem az emberek közérzetét nagy mértékben befolyásolja. Az építészet így hármas lábon áll: művészeti (mint alkalmazott művészet), mérnöki és emocionális.

A változás kezdete a 18-19. századra tehető, az egyéni ambíciók és vágyak elterjedésének kezdetére, mely a 20. század végére, a 21. századra mind nagyobb teret nyert a hétköznapi életben. Az emberi kapcsolatok átalakulásával az önismeret jelentősége megnőtt. Az egyén, az individuum térnyerésével csökkent a másokhoz való alkalmazkodóképesség, az együttműködésre való hajlandóság és képesség. Az így elmagányosodott ember ma nyugtalanul keresi boldogságát. Ennek a folyamatnak építészeti vetülete a tér-tömeg alakítás vonatkozásában, hogy az igények megváltoztak. Egyfelől az egyéniséget jobban kifejező extravagancia megjelenését hozta el, másfelől ennek éppen az ellenkezőjét, a monotonia izgalmas megtörésének igényét. Így mára az építész feladatává vált, hogy valamilyen módon az egyéniséget kifejezésre juttassa. Ezáltal a felmerülő igények kezelésében szükséges képességgé vált az emberi természet ismerete, mert az építészet ilyen módon válik képessé az emberek jóllétéhez és boldogságához hozzájárulni.

Csokonai Fórum Színház, Debrecen
belsőépítészet: Balogh Balázs Építésziroda
fotó: Balogh Emese

Batári Attila

Felújítások

Reakció – az építésznek mindig a meglévő helyzetekre kell reagálnia. Már létező közösségi, városi szövetekben kell felismerni, majd újragondolni, átalakítani az értékeket, új kontextusba helyezni a folyamatosan változó igényeknek megfelelően. Az épületek felújítása, terek átalakítása olyan, mint a megkezdett gondolatok folytatása, egy-egy történet tovább szövése - miként a színészek adják egymásnak a szót.

A technológiai és társadalmi változásokra való reagálás fontos feladatok elé állítja az építészeket is, amely egyben nagy felelősséget is jelent. Szakmánk gyakorlása során legtöbbször nem a semmiből, egy üres telekre kell teljesen új tereket és tömegeket létrehozunk, hanem már meglévő épületekben, épületegyüttesekben kell a múlt–jelen–jövő kontinuitását megfogalmazni.

Budapest, 1054 Hold utca 12.
BTR Design Műterem Kft.

Csanády Gábor Mátyás

Tézis: A tökéletlenség az építészet természetébe van kódolva, mert mint művészet az emberi létnek van alávetve. Az egyszerű anyagi lét, a dolog (az épület anyagai szerkezetei, rendszerei, primer szépsége, alakja) alapjára a szellem világa kell épüljön, a gondolatok, a geometria, a divatok és szellemi irányzatok hűvös, racionális, személytelen építménye, nem spontán, hanem a rendező akarat által kikényszerítve a rendet. Ezen épület fölött lebeghet a spiritualitás, a szakralitás, az érzések, megérezések szent és személyes szentélye. Itt már nincs tökéletes ismeret, de arc van és egyediség, szerelem és egyesülés, és igen áldozat is, mert szentély. Időtlen, de nem változatlan, egyrésztől örök, mégsem végtelen. Ha kimarad az építészeti tett ebből a szentélyből, tökéletessé lehet ugyan, de embertelen lesz, ha pedig benne marad, esetleges lesz, emberi, vagyis tökéletlen. A spiritualitás titok, misztérium.

Szécsény a Ferences Betánia oltára
fotó: Söjtöry Szabolcs

Dobai János

Három szó

modern

modernitás, modern építészet, korai modern építészet, funkcionalitás, racionalitás

mester

mestereim, a nagy modern mesterek, Mesteriskola, tanítás

ipar

Ipartanszék, Iparterv, ipari örökség, technológia, rendszer, pontosság

Balatonszepezdi ház
fotó: Dobai János

Ekler Dezső

Óvakodj az egyszólamúságtól!

Vázlat egy hipotézishez

Az elit építészet nyelve koronként erőteljes metaforákkal újul meg.

(lásd Ekler Dezső: Nagyítás az építészetben 1999 DLA dolgozat)

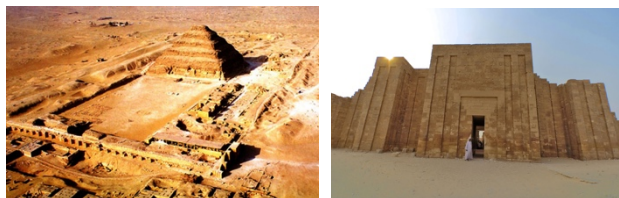
A korszakindító mesterek bőséggel halmozzák a metafora témákat.

Felteszem, hogy a metaforák és a többszólamú komponálás együtt képezik a jelentős építészeti újításokat.

Vegyünk példákat!

Imhotep korszakalkotó épület-formálása vegytiszta építészeti metaforákkal operál, olyanokkal, amelyekben „...a metaforikus mondat felszámolja az eredeti jelentését, és ... kibontakoztat egy új referenciális hatómezőt.”

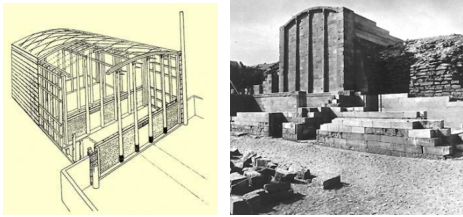
(Paul Ricoeur)

Várost modellez sírkerületté, agyagtéglát nagyít faragott kővé.

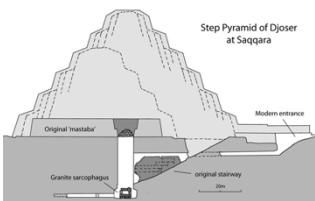
Nádköteget és nádszálát mintáz kőoszloppá.

Ácsolt épületet varázsol kő-építménnyé.

Fakaput és gyékény rolót imitál kőből.

Sírhalmot és padot nagyít piramissá.

Veteményes mintájára formáz oszlopcsarnokot.

A metaforákban rejlő spirituális tartalmakat most nem érinteném.

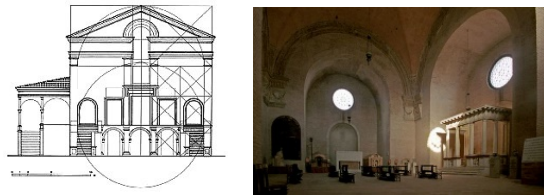
Összegezve: Imhotep részben a metaforák halmozásával éri el az alkotóelemek jelentésének teljes átértékelődését.

Alberti az első, aki teoretikusként szabad teret nyit az építészeti gondolkodás számára.

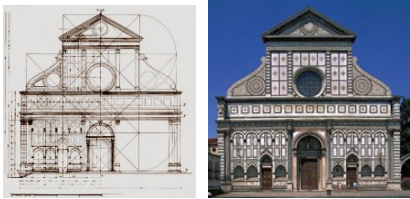
Metaforikus építészeti állításokkal él, szokatlan kijelentésekkel, a ... „*hasznó vonások felismerése alapján.*” (Arisztotelész)

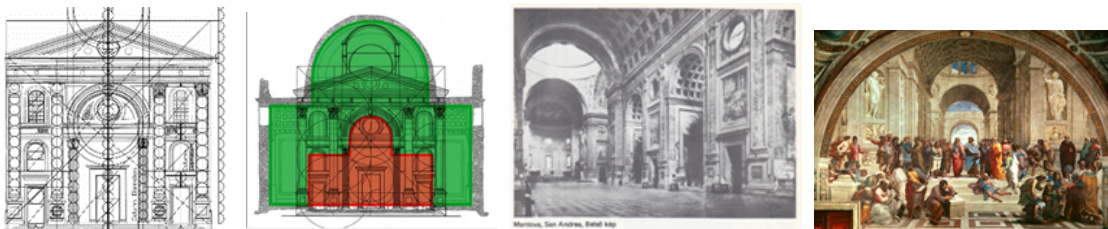
Róma építészetéből, a Colosseum homlokzatából teremti az első városi palotát.

A hagyományt újragondolva az elvont geometriából képez tereket, homlokzatokat.

Az emberi test arányait követi az épületek formálásánál. A természetben és a zenében fellelhető arányok inspirálják.

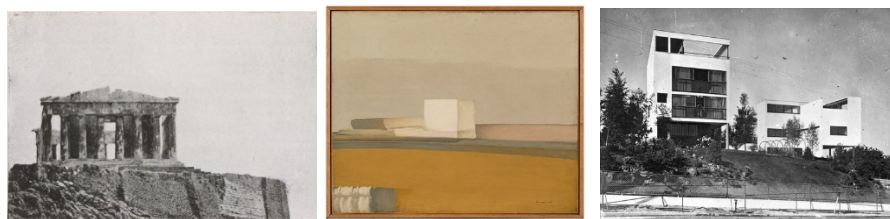

Septimus Severus diadalívéből nagyít egyhajós templomot. Végző soron a pogány felvonulás győzelmi díszkapujából teremt keresztény zarándok teret. Alberti írásai az építészeti gondolkodás autonóm természetéről és formaújító képességeiről szólnak. Összegezve: a tudós művész Alberti építészeti-poétikai újításai sok szálon futnak, és metaforákban fonódnak egybe. Gondolkodásmódja így jellemezhető: „... a metaforikus látás ... olyan sztereoszkopikus látás, amellyel a dolgok új állapota ... vehető észre.” (Paul Ricoeur)

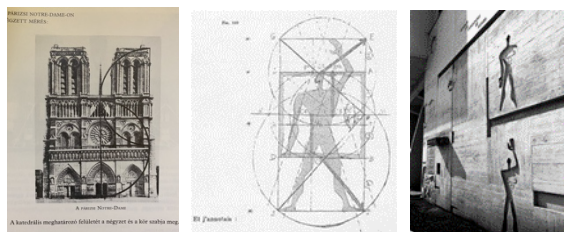
Le Corbusier tájékozódása is számtalan forrásból merít. Metaforikus forma-átviteli szerteágazó művészi és elméletírói tapasztalataiból születnek. Gondolkodására jól illik, amit Arisztotelész a metaforáról ír: „... felépíti és konstruálja is egyben, amit utánoz.”

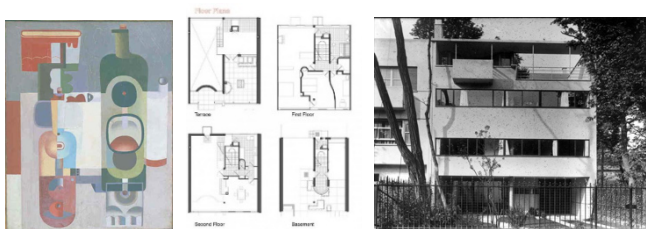
Az Ema-i kolostor térrendszere majdnem minden lakóház tervében felismerhető.

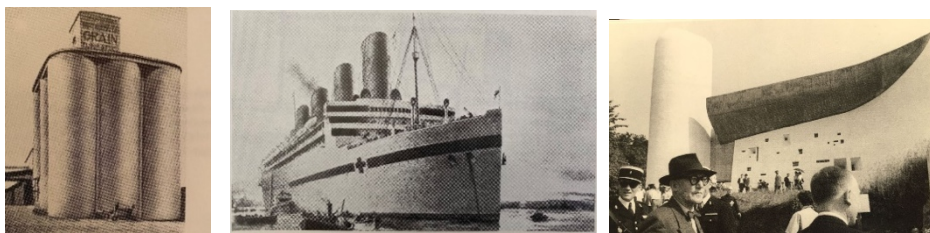
A Parthenon lenyűgöző sziluettje ihleti a húszas években született fehér kockaházait.

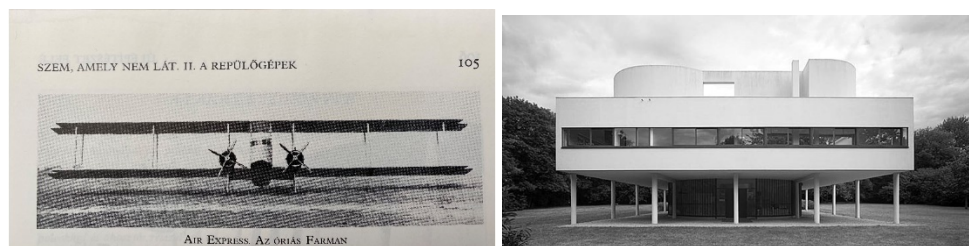
A tiszta matematika és geometria gyakorlásával fejlesztí kompozíciós elveit. Modulorja a Vitruvius-metaphora tradícióját viszi tovább.

Edény-csendéleteiből alkot sosem volt emeletes lakóházakat.

A kanadai kikötők silói meg az óceánjárók ablakai készítették a hengeres formák és sávablakok kultiválására.

A fedeles repülőök konstrukcióját viszi át a gerenda nélküli vasbeton födémekre.

Antropomorf szobraiból és festményeiből fejleszti kései terveinek organikus geometriáját. Enigmatikus nyitott kéz képletét épület-szoborrá (Chandigarh), majd kápolnává nagyítja.

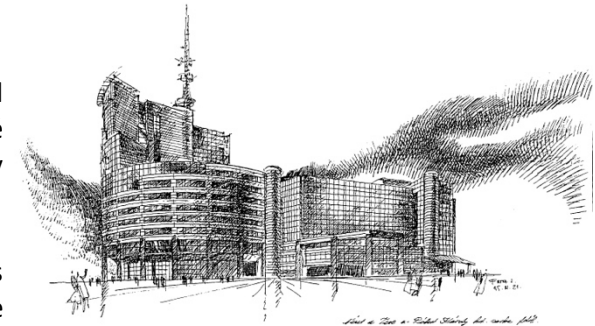
Le Corbusierről elmondható, hogy épület-metaforái *„közel hozzák egymáshoz a távoli jelentéseket”*.

Összegezve: poétikájával sokat markol, és sokat fog. Sokfelől merít, és széles közegre vetíti metaforikus elgondolásait. Feltételezem tehát, hogy az építészeti korszakok születéséhez sokoldalúan képzett, rendkívül tájékozott művész-tudósok, sok szálon futó és összefonódó metaforák szükségeltetnek, míg a kimeneti oldalon meglepően eredeti forma-képletek várhatók. Mindebből kitűnik, hogy a metaforák halmozása és a többszólamú komponálás elengedhetetlen része az építészeti stílus-képződésnek.

Finta József

Számomra az építészet, ha a ház nem szolgálja a benne folyó Életet, erkölcstelen építészet. A másik feltétlenül kötelező igény, hogy az épület saját befogadó környezetébe bele tudjon „ülni”, azaz a környezet szerves részévé váljon. A Doktori Iskola lényege a közösségi létezés, az, hogy mind a tanítványok, mind a mesterek egy nagy egységet alkossanak és egymást neveljék.

Én a Mesteriskolának köszönhetem egész pályámat, amelybe 25 évesen kerültem bele, az egymásra hatás minden működőképes iskola, műhely lényege. A mai építészet fő problémáját nem csupán az online munkaformában látom, hanem abban, hogy a pénz és a kivitelezés, ill. a beruházás átvette a teljes hatalmat az építészet felett. Így nem fognak születni mértékadó házak. Így nem lesz jövője az építészetnek. Szomorúnak tűnik, amit írok, de egyelőre nem látom a kiutat. Örülök, hogy 62 év munka után most már megpihenhetek, de sajnálom, hogy tőlem függetlenül alakul a jövő.

Országos Rendőr-főkapitányság épülete, 1997
tervező: Finta József

Gaul Cicelle

Tézis: A klímaváltozás és az energiaválság problémáira adott építészeti válaszok, amennyiben nem csupán technikai, gépészeti vívmányokra korlátozódnak, hanem az építészeti formálásban rejlő lehetőségekkel (is) élnek, hozzájárulhatnak új regionális építészeti karakterek kialakulásához.

Amennyiben építészeti formálással, tömegalakítással, tájolással, árnyékolással, anyaghasználattal reagálunk a helyi éghajlati adottságokra, valamint élünk a helyben található építőanyagokban rejlő lehetőségekkel, a helyszínhez szervesen kötődő, arra közvetlenül reagáló, vele kölcsönhatásban lévő épületet hozunk létre, vagyis az épület magába foglalja és visszatükrözi környezete esszenciáját.

Tornác, Kalaznó
fotó: Gaul Cicelle

Gyulovics István

Bútor

Tézis: A formai bőség, az ingerek halmozása a kor egyfajta kényszere. Pazarlás, ami megcsömörléshez vezet. Ez arra szólít fel: fókuszáltabbnak kell lennünk.

A terekben a berendezések a kornak, így a divatnak kitett tárgyak. Engem éppen ezért az foglalkoztat a bútorkészítésben, hogy olyasmit hozzak létre, ami kellően semleges ahhoz, hogy ne kezdjék ki az idő hullámverései. Alkotóként felelősek vagyunk az általunk létrehozott tárgyak tartósságáért. Egy asztal generációkat szolgálhat ki tönkremenetel nélkül, ha megfelelő anyagból készítjük. Kézművesként közvetlen kapcsolatban állok az anyaggal, én választom, én formálom. Tervezőként a fő kérdés, amire választ keresek, hogy mi az a forma, ami nem avul el, nem erodálódik újabb és újabb tárgyak mellett. Azt gondolom, a primer használat annyira kikristályosította az igényeinket, hogy nem szükséges semmilyen attrakció ahhoz, hogy egy széknél az ergonómián kívül különösebb elvárásokat fogalmazzunk meg. Ami azon felül van, az már mind plusz, a szemnek, a kéznek, a léleknek szól. Olyan belső igazságig kell eljutnunk a formakeresés során, amiből elvenni már nem lehet, hozzátenni pedig szükségtelen.

Lakozott vörös tölgy étkezőasztal – Lepke utca, Budapest
Studio Konstella
tervezte és készítette: Gyulovics István
fotó: Radványi Mihály

Hőnich Richárd

A megúszhatatlant nem lehet megúszni (de nem is érdemes).

Gondolhatunk rá úgy, hogy egy építész számára minden tervezési feladat újjászületés. Nincs más lehetőség, csak nulláról indulni. Felkészültségtől, képességtől, tapasztalattól függetlenül.

A tervezés kezdetén homályosan látunk, mint egy újszülött. Hosszú idő és sok munka, hogy esély legyen eljutni a tisztánlátásig. És ritka pillanat, ha sikerül.

Az újszülött hiába néz anyja felé, csak foltokat lát. De zsigereiben érzi őt, dolgozni kezd érte, tornáztatja szemizmait, fókuszálni igyekszik. Lépésről lépésre ismerkedünk mi is az új világgal, támpontokat keresünk, információt gyűjtünk, szempontokat állítunk fel. De a súlyozás, az értékek hierarchiája még sokáig ingatag.

Az első megérzések zsigeriek. Megörülünk nekik, de hamar áldozatul esnek egy-egy felmerülő kritikai észrevételnek.

Az élet megy tovább, jönnek újabbak, egyre tudatosabbak.

Élesedik az újszülött látása, pontosodik képünk az új világról. A folyamat egyre szűkülő körökben halad előre, újabb és újabb – egyre több oldalról átgondolt – megoldások véreznek el vagy alakulnak át. Az értékrendszer lassan kristályosodik, egyes szempontok súlytalanná válnak, mások főszereplővé lépnek elő. Szerencsés esetben a folyamat végére minden összeáll egy képpé.

Aztán hátradőlve messzebből is ránézünk.

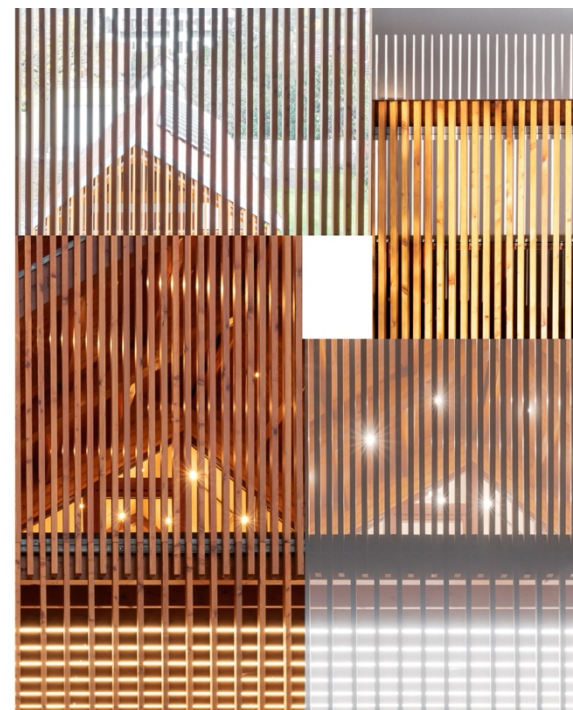
„Minden hogy kitágult, mióta elmozdulhatok nézéseem mögül.”

(Tandori Dezső: Minden hogy kitágult... /1968)

Néha rácsodálkozunk, hogy a végeredmény milyen közel is van az egyik első ötlethez... Megúszható lett volna a hosszú út? Csak egy kicsit kellett volna alakítani rajta, rögtön az elején... De hiába tűnik utólag magától értetődőnek, az a kis mozdulat fel se merülhetett az értékrend kezdeti kiforratlansága mellett. Végig kellett járni a teljes utat, kanyarokkal és zsákutcákkal, hogy végül ráismerjünk a megoldásra. Hogy tűieszen lássuk azt, amit kezdetben csak homályos foltként sejtettünk.

„Az Isten itt állt a hátam mögött s én megkerültem érte a világot.”

(József Attila: Az Isten itt állt a hátam mögött... /1937)

Duna-Ipoly Nemzeti Park Látogatóközpont
fotó: Juhász Norbert

Kálmán Ernő

A hely szelleme

Úgy gondolom, az építész alkotó éveit meghatározza a születési hely és a fiatalkor élményei. Debrecenben születtem református családban és ma már tudom, ez életre szóló útravaló, mely segít eligazodni a világ dolgaiban.

E gondolkodás során egyre inkább arra jutok, hogy az életünk determinált. A nekünk adott lehetőségeket, képességeket esetleg tehetséget kell érvényre juttatnunk, életünk egy darabját leképezni környezetünk számára.

Különösen ráébredtem ezekre az összefüggésekre az elmúlt évtizedek oktatásában, a szakmai közéletben vállalt szerepem és az az alapvető kérdéscsoport, hogy mi tehát a hely szelleme, mitől válik, válhat a létrehozott épület és a környezet iránt érzékeny, a folytonosságot őrző, transzformálni tudó alkotássá s talán ekkor mondható ki az, hogy művészetté?

Klebelsberg Kulturális és Művészeti Központ
fotó: Batár Zsolt

1. Az 1999-től tervezett Klebelsberg Kulturális és Művészeti Központ régi és új lakóhelyem kulturális kapcsolódása a klebelsbergi szellemiséghez, mely merész eszközökkel hoz létre új műemléki épületegyüttest.
2. Kálvin János Református Idősek Otthona, Budapest legkiemeltebb, páratlan panorámájú részén épült meg. Olyan épületegyüttes létrehozása volt a cél, amely összhangot talál a szociális jelleg és a XII. kerületben lévő építészeti előzmények között. A református puritánság találkozik e házban a környezetével kölcsönhatásba lépő és az azt strukturáló adottságokkal.
3. A 2013-ban tervezett, 2017-ben elkészült Klebelsberg Emlékháza és Vendégháza intézmény működésének és könyvtárának a létrehozója is lehettem.

Kálvin János Református Idősek Otthona, Budapest

Ez az, amiben megtaláltam mit jelenthet klebelsbergi értelemben a hely szelleme, avagy a megmaradás.

Klebelsberg Emlékház és Vendégház

Kaszás Károly

Tézis: Az építészeti tér fizikai köntösben megjelenő szellemi alkotás, amely érzékszerveink közvetítésével a térben tartózkodók agyában manifesztálódik.

Utószó: (egy 86 éves építészként részéről)

Nem minden épített tér építészeti alkotás, csak akkor beszélhetünk építészeti térről, ha az adott korszakban élő társadalom szellemi igényeit is kielégíti. Minden időben kitapintható egy fizikai és szellemi térigény vázlatos megjelenése, ennek konkrét megfogalmazása az építészekre hárul. A feladat megoldásával az építész aktívan hozzájárul a társadalom evolúciójához.

Az építészettörténet több ezer éves folyamata kimeríthetetlen tanulságokkal szolgál azon módszerekről, amelyekkel sikerült megoldani a jelentkező új igényeket. Korunk sajátos problémája az információk elérhetőségének robbanásszerű növekedése, amely azt az érzetet kelti, hogy a megoldás maga az információ ismerete.

Ellenkezően, a koncepció dolgokat – mint az építészeti térigényt – sokkal nehezebb kihámozni, mert a félig informált szereplők mint megbízók is nehezebben kezelhetők. A technika fejlődésével sok új eszköz jelent meg a tervezésben is, sőt az eddig elképzelhetetlen formákat még kivitelezni is tudják. Most kell igazán felhívni a figyelmet arra, hogy az építész nem a forma öncélúságáért van, hanem azért a térért, amiben élni kívánunk.

Meg kell ragadnunk a lehetőségeket mind az oktatásban, mind a népszerűsítésben az építészeti tér fogalmának és eszközeinek bemutatására.

Az építészeti tér a természeti tér része, amely lehet külső vagy belső tér, kevésbé vagy jobban átalakított része. Az építészeti alkotás alapja és célja a térképzés, minden vetülete, alaprajza, metszete, homlokzata és tömege is következmény. Az építészeti teret tanulás és tanítás miatt elemeire szoktuk bontani, melynek gazdag irodalma van, de mindig figyelniünk kell arra, hogy az építészeti tér nem írható le verbálisan, de még képpel, fotóval sem, az igazi térélmény a tér bejárása közben, érzékszerveink finom érzékenysége folytán keletkezik. A három térdimenzió mellett az időnek is határozottan érezzük szerepét (téridő). A téregységekkel való kapcsolatok folytán, már az ókori és középkori építészetben is a természetes fények speciális használatának az előzőekkel egyenrangú szerepe alakult ki.

Az utóbbi évszázadokban mérhető és tervezhető formában az akusztikai és komfort hatások (fűtés-szellőzés) csatlakoztak az alapelemekhez.

Az építészetre jellemző, hogy az alapvető eszközök is ősidők óta kulturális elemekkel fejlődtek ki a struktúra, a felületek anyaghasználata és a társművészeti elemek (falfestés, szobrok stb.) elválaszthatatlan alkalmazása folytán. Nem szabad megfelelni a tér mobil elemeiről, a bútorokról sem, amelyek a mai kor igényeit kell, hogy kifejezzék. Az építészeti tervezésnek minden új, bővülő eszköztár használata mellett az egység alapvető fontosságára hívom fel a figyelmet, mert a túlzóan használt eszközök disszonanciájukkal lerontják a kívánt hatást. Példa a mai mesterséges világítások extravagáns használata könnyen lerombolhatja az építészeti eredményeket, különösen az előző korszakok természetes megvilágításra szerkesztett architektúrája esetén.

Tihanyi ravatalozó, 1976
tervezés és fotó: Kaszás Károly

Az építészet művelése olyan sajátos tevékenység, amelynek magasszínvonalú műveléséhez komplex, kiegyensúlyozott képességű emberre van szükség, tanulása élethosszig tartó folyamat. A vállalkozó hallgatókat biztatni kell ennek a szakmának elsajátítására. Az építészet oktatása igen érzékeny feladat, amely azt kívánja meg, az egyes összetevők (technikai-technológiai és szellemi művészeti ismeretek) elmélyült megismerésével egyidőben az összefüggések és a társadalmi igények kapcsolatát is értékelni kell. A komplex egyéniségfejlesztés elengedhetetlen, érzékeny pedagógiai feladat. A hallgatók a sokirányú feladatot más-más sebességgel tudják egységes képességgé elsajátítani. Az oktató feladata, hogy felismerje, mely tárgykörök ütközésénél képződött átmeneti akadály. Az oktató feladata így a hibaelhárítás, amelynél türelmetlennek nem szabad lennie.

Remélem, hogy jelen munkálkodásunk korszaka is beíródik az építészettörténet azon korai közé, amelyek végül is sikerrel oldották meg feladatukat, és tanulsággal szolgálnak a következő korok nemzedékeinek.

Kemes Balázs

Tézis: Ahogy a jó dolgok, úgy a jó épületek és a jó épített terek is mindig természetesekek, magyarázat nélkül is érthetőek, a használók pedig magukénak érzik azokat.

A jó épületek és a jó épített terek létrejötte korántsem könnyű folyamat, a legtöbb esetben komoly erőfeszítések szükségesek, még akkor is, ha a létrehozásuk után szinte azonnal feledésbe merül az azt megelőző helyzet. A jó épületek és a jó épített terek csendben kezdik meg rendeltetésük betöltését, azonnal az élet természetes részévé válnak. Bár sok jó épület és sok jó épített tér vesz körül minket, a társadalom periferiáján élő közösségek környezetéből nézve könnyebb felismerni őket.

Perbáli Fogyatékos Lakóotthon - járda és tűzrakó
Építőtábor, 2016
fotó: Képkocka - Máté Albert

Kertész András Tibor

Avulás és maradandóság

Tézis: Azok az épületek, vagy építészeti alkotások tudják túlélni az aktuális társadalmi elvárásokat, amelyek képesek integrálni a klasszikus és racionális értékeket a kor szellemével. Ezek az alkotások megteremtik azt a szellemi szintézist, ami kikezdehetlenné teszi kvalitásaikat.

Az épületek, építészeti alkotások fennmaradása, „életük” hossza, eszmei jelenlétük időtartama gyakran felvetődő kérdések. A történelem során a háborúkon és a pusztító természeti katasztrófákon túl mindig voltak újjító szándékú épületbontások, átépítések. Mik és miért maradtak fenn intakt módon, vagy átépítve, de megőrizve eredeti építészeti értékeiket? Miket bontottak el, okkal vagy ok nélkül?

Az épületbontások kérdése összetett. Sok esetben vannak racionális érvek. Általában igaz lehet, hogy a tartós és minőségileg jól megépített épületek hosszabb távon fennmaradhatnak. Viszont ennek sokszor ellentmond napjaink tapasztalata, amikor is jó állagú épületek tűnnek el egyik pillanatról a másikra. Ennek már érdekesebb nyomon követni az okait. A társadalmi és egyéni fejlődés során a specializálódás egyre nagyobb méreteket ölt, ennek egyik következménye részben az épületeink specializálódása is.

Ha egy bizonyos területen a fejlődés meghalad egy bizonyos speciális feltételekre tervezett épületet, elképzelhető, hogy nem marad más út a megújulás felé, mint a bontás, de ez a helyzet is racionális döntések sora után állhat elő.

Az erkölcsi elavulás, a szellemi tartalom elporladása, vagy tudatos félresöpörése sokkal érdekesebb kérdés. Érdeemes megvizsgálni, hogy akár a történeti építészetben, vagy a korai modern építészetben, mely alkotások állják ki szellemi tartalmukkal az idő múlását! Nagy biztonsággal kijelenthető, hogy az építészeti minőség az egyik legfontosabb erő, amely hosszú távon is értéket biztosít.

Az építészeti stílusok és a korai modern építészet eszmeisége sem változott olyan tempóban, mint ahogy napjainkban pl. a divat befolyásolja az építészetet. Felgyorsuló jelenségről lehet beszélni. A politikai és pénzügyi hatalmasságok mindig is irányították, befolyásolták az építészetet, illetve felhasználták céljaikhoz. Napjainkban viszont ez a befolyás és ráhatás üzleti termékké kezdi alakítani az építészetet. Az elvárt funkcionális működés mellett, a megjelenésnek tükrözni kell a finanszírozó üzleti érdekeit. Ez sok esetben nem azonos az ésszerű és konzekvens építészettel. Ezek az épületek önmaguk reklámhordozóivá válnak, sokszor meghökkentő megjelenésükkel valami egyéb terméket, vagy akár életérzést népszerűsítenek. Kiszolgálják az aktuális trendet. A trendek és divatok viszont gyorsan átalakulnak, a tegnapi szépségideáljai gyorsan érdektelenné válhatnak.

Hogy mindez miért izgat?

Építészeti pályám utolsó szakasza felé közeledem, és az a természetes ösztön és vágy foglalkoztat, hogy vajon nekem mennyire sikerült magam függetlenné tenni a divattól, vagy azoktól a kényszeres építetői vágyaktól, amik belehajtottak volna a terméké válás csapdájába.

Budafoki piac, 2016
tervezés: Avant-garde Studio
fotó: Danyi Balázs

Riverpark irodaház Budapest, 2009
tervezés: Avant-garde Studio
fotó: Frikker Zsolt

König Tamás

Alkotó továbbtervezés

Építészeti tervezés történelmi környezetben

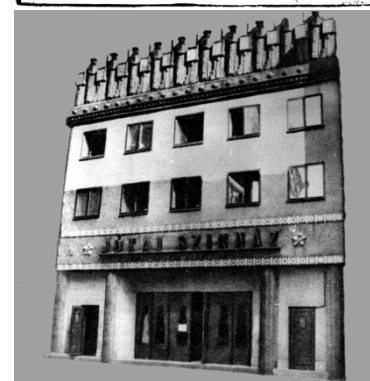
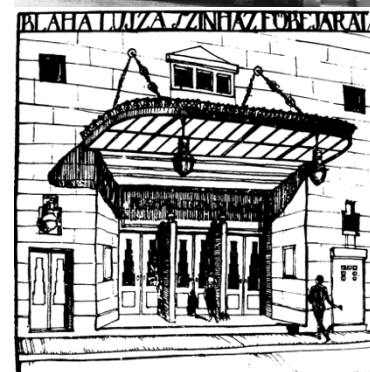
Revitalizáció – Rehabilitáció – Rekonstrukció

A háznak kezdetben kevés szerepe volt: az embert kellett védelmezze a hideg és az eső ellen. Mivel a szükség esetén védett helyen tartózkodás mellett megjelent a védett helyen munkálkodás, a védett (saját) helyen „élés” igénye, egy idő után természetes elvárás lett a „behatolásvédelem” igénye is. A közeli területeken élők közötti hierarchia, valamint a felsőségek egész csoportokat egységbe – később éppen ezért „különbözőségbe” – alakító hite a „jelentéstartalmat” is fontossá, egyes esetekben szinte alapcélá tette.

Ahogy a „védelmet igénylő” egyes ember, mint építető és egyben építő tevékenysége áttevődött először közvetlen társaira (családjára, leszármazottaira) majd később szélesebb és összetételükben változó csoportokra, egyre nőtt a házaktól elvárt élettartam is. Az épületek ennek megfeleltek, az alkalmazott, természetből vett anyagok: a fa, a kő alkalmasak voltak a használó ember, a benne és környezetében tevékenykedő, vagy csak „élő” embercsoport élettartamánál hosszabb időre fennmaradni. De ez a „hosszabb fennmaradás” nemcsak az így magától értetődően elkülönülő „épülő”, „megépült” és „leépülő” időszakok megjelenését hozza. Létrehozója korával és lehetőségeivel változó igények, időnként egészen más szerepek, funkciók jelennek meg. A ház – miközben eredetileg az állandóságnak és a kiinduláskori alapelvárásoknak épül, folyamatosan módosul is, változni kénytelen. Ez a ház élete.

Az építés fáradtságba, később pénzbe kerül: az időben is változó elvárások kielégítése egyre többször átalakítással, egyre gyakrabban már az építéskori erre figyeléssel: a változtathatóság, a flexibilitás kialakításának igényével járt. A ház – miközben éli életét – egyre inkább áruvá vált. Már létrehozása is üzletszerű, a hagyományos „egyszerűség” az építéskori egycélúság „eldobható” épületet eredményez. Ez óhatatlanul ahhoz vezetett, hogy a ház egyre bonyolultabb: az alkalmazott anyagok egyre nagyobb számúak, egyes szerkezeti feladatokat: pl. a hő-, pára- és fényáteresztőképességet, a hangokkal, zajokkal szembeni védelmet, egyáltalán mindenféle természetes körülmény vagy hatás beengedését, kizárását vagy mesterséges létrehozását önállóan fejlesztett, gyakran eltérő élettartamú gyártmányok oldanak meg.

Az emberi mobilitás és az információáramlás növekedésével nemcsak az anyagok-szerkezetek, hanem az építetói elvárások, igények is sokasodnak, egyre bonyolultabbak és a történelmi mozgások, ebből (is) következő tulajdonos- és funkcióváltások a házak rekonstrukcióját egyre fontosabbá teszik. Mivel az egyes korok építészetét jellemző (és az egész világra való rálátás egyszerűsödésével folyamatosan és gyorsan természetessé váló) téralkotási megoldások és stílári szokások – a ház saját életével párhuzamosan – is változnak, ezek az egyes rekonstrukciók során izgalmas szintetizálást kell eredményezzenek.

A mellékelt képek – az egyszerűség kedvéért csak a homlokzattal foglalkozó – sorozata jól láthatóan illusztrálja egy történelmi épület „életét”, így – akár csak a vonatkozó dátumokkal – jól szimbolizálható a ház „élete”, kezdete, majd változása, Lajta Béla egyterű mulatója, a Parisiana, majd Vágó László funkcionális és építészeti átépítése: az eredeti, egyszerű közönségforgalmi nézőtér páholysorossá alakított, változatlan homlokzattal – csak kis beavatkozást jelentő – új előtetővel. Ezután az igazi szocreál homlokzat, négyzetes ablakokkal, vakolt falfelületekkel, de még az eredeti tagozatokkal, rézbabás pártázattal. Később már – erre a funkcióra teljesen alkalmatlan – változatlan kialakítású – Gyermekszínház, a homlokzaton Budapest első függönyfalával. A jelenlegi összesített állapot (König Tamás és Wagner Péter Dávid Ferenc történésszel), változatlan, de felújított nézőtér (rehabilitáció), céljában „minden életkorra használhatóvá és vizuálttá” tett előcsarnok (revitalizáció), régi-új, (rekonstruált) homlokzat.

Parisiana, Budapest 1909, 1922, 1951, 1988, 1990
terv: Lajta Béla
átépítés: König Tamás és Wagner Péter, Dávid Ferenc
történésszel együttműködve, 1990
fotó: König Tamás

Kronavetter Zsófia

A ház mögötti toldalék istálló volt, majd fürdőkert lehet.

A régi falusi lakóházakat és kertjeiket ma már máshogyan használjuk, mint építésük idején, viszont a beépítés jellege, az utcaképi arányok, a kézzel rakott kőfalak nem pótolhatók. Elegendő, ha némileg átalakítjuk, kiegészítjük, formáljuk őket. A természetes anyagok használata, a racionális szerkezetek, a díszítés, a növényekkel való együttélés lehetősége ma is adottak, kérdés, hogy a mai életmód (és a tervező) létre tudja-e hívni mindezeknek az újfajta együttesét és harmóniáját.

Kép: Kronavetter Zsófia

Kulcsár Attila

Protestáns templomépítészet a szekularizált jelenben
Magyar református templomok stílus-teremtő kísérletei

A magyar protestáns templomok az elmúlt 500 év alatt sem találták meg karakterüket, amellyel azonosíthatók lennének a világban. Céljuk felé a tiltások korszakának architektonikus idézése vezet, amelyben a sola Scripturán keresztül létrejöhet a hívek kultuszközössége az Istennel.

A tételt három általam tervezett református templom (Nyíregyháza Sóstófürdő, Fehérgyarmat Kertváros, Nyíregyháza Örökösöld) példájával illusztrálom, hivatkozásokkal.

A reformáció a katolikus egyház válsága miatt jött létre. Vallásháborúk és mártírok élete árán elterjedt a kontinensen a XVI-XVII. század végére. Fejedelmek, királyok tértek át az új hitre, velük alattvalóik is az augsburgi vallásbéke, cuius regio, eius religio-ja szellemében. Az új vallás szertartásai anyanyelven szóltak, nemzeti zsinatok koordinálták hitelveiket, csak a szentírás alapján hirdették a hit által való üdvözülés útját. A történelmi Magyarország török hódoltságtól megszabaduló népe sok településen új prédikátort választott magának.

A protestáns vallás 1781-ben II. József Türelmi Rendeletében kapott engedélyt szabad gyakorlásra, és templomok építésére, a legalább 100 családot számláló közösségei számára. Az örökös tartományokban Magyarországon és Erdélyben az első falusi templomok a katolikusok Isten-házainak átalakításával jöttek létre. Az újakat is a hívek saját erőből kezdték el építeni sárból (patics fallal), torony nélkül (fa haranglábakkal), udvarokról nyíló bejárataikkal, esetleg erődfallal körülvéve, mert csak eddig tartott az engedmény. A szószék és az úrasztala centruma köré építették át a padosokat a horisztika, a jó láthatás, az akusztika és a szertartási dinamika szerint. A gyülekezeteket a presbitériumi elv szigora, puritán racionalitására, a családi hierarchia rendjére szoktatta. A hitelvek a faragott képeket nem tűrték meg a templomban, – a díszítés individualista törekvés – a terítőkön, a mennyezet kazettáin is csak a népművészet stilizált növény-asszociációit.

Az emancipáció során a városi templomok mégis versenyre keltek a katolikusokkal, másolva azok „szegletes” stílusát, ikertornyait. (Péchy Mihály, Szkalnitsky Antal)

A modern építészet hektikus premodern, bauhaus, posztmodern, organikus és újmodern stílusirányzatai csak néhány építész önmegvalósításában öltöttek testet: Petz Samu ötszögű újítása után, Kós Károly, Árkai Aladár, Medgyaszay István, Szabó István, id. Kálmán Ernő, Rácz Zoltán, Basa Péter, Lengyel István, Rostás László, Csete György, Makovecz Imre sokféle igyekezetében. A funkció és forma vitája, a több-kevesebb kérdésében, a

Református templom, Nyíregyháza Örökösöld
fotó: Kulcsár Attila

Református templom, Nyíregyháza-Sóstófürdő
fotó: Kulcsár Attila

református templomokat nem érinti, ha a funkciója nem változhat. A kurokawai tetraéder geometriájából a forma megtalálásához talán csak az anyag és szerkezet őszintesége érvényes. Frampton regionalizmusából a tájhagyományok követésében és a kulturális önazonosság őrzésében lehet hasznosítható stílus-elem. Az organikus filozófiából a biológiai hasonlóságot mellőzi, szellemiségéből a direkt ég-föld kapcsolatot nem materializálja.

A teológus Kuyper szerint a reformáció szellemiség. Az építészeti stílusok anyagi meghatározottságán felülemelkedő diszciplína. Nietzsche stílusfogalma, minden utánzástól mentes formák eredője, szükségszerűség.

Mivel a Biblia szerint Isten nem lakhat ember építette házban, a templom a lélek otthona. A hívő gyülekezet háza, ahol egy lelki közösség, az Istennel egyesül és a szertartás alatt kultuszközösségbe lépnek vele.

Mindezekért a református templomok formája is – Nietzsche tipológiáját használva – csak a presbitériumok apollói szigorúságú akarata és a tervezők dionüszoszi formaakarásának komplementere lehet, a sola Scriptura, vagyis a szentírás igazságai szerint.

A korábban felsoroltak mellé bemutatok három saját tervezésű református templomot, melyek a tiltások korának tömegeit, talált helyeit idézik, néprajzi, táji, szerkezeteiket modernizálva, ahogy a profánt és a szent funkciókat sikerült bennük külön választani. Ezek tehetik sajátossá a református templomainkat, mint ahogy a zsidók is Salamon templomának romjaiban őrzik az ősit, a hagyományt. A templomok építése így is afféle tanúságtétel a benne résztvevők számára.

Református templom, Fehérgyarmat
fotó: Kulcsár Attila

László Tamás

A kreatív és szofisztikált használati kultúrával támogatott multifunkciós térhasználat megoldásokat adhat a mai építészetnek arra az eljövendő problémákra, hogy a szellemi igények nem csökkennek, viszont a materiális lehetőségek végesnek tűnnek. Ennek az építészeti és felhasználói hozzáállásnak a szemléletbe és gyakorlatba való átültetése, valamint elterjedése időt igényel. Érdeemes a hazai építészetet és térhasználati kultúrát olyan szemmel vizsgálni, hogy vajon hol áll ennek fejlődésében, lakó- és középületek, valamint városi terek vonatkozásában egyaránt.

Multifunkciós terek, avagy a térhasználati kultúra falakat bonthat és építhet „Ami mindenre jó, nem jó semmire” – mondják, ugyanakkor a sokrétűen specializálódott világunkban láthatjuk, hogy egy-egy különleges igény kiszolgálása sok ráfordítással és kevés használattal járhat. A doktori iskolában végzett kutatásom a közösségi irodák sokszínű alternatív térhasználatát vizsgálta, és annak vívmányainak átültetését a hagyományos irodák kialakításába. A megállapítások lényege az lett, hogy az e célra gondosan kialakított irodai terek sokféle használatával és az azt támogató vállalati kultúrával eredményesebben és nagyobb munkahelyi jóllétben lehet a munkaidőt eltölteni. Mivel a doktori védésemet követően nem az egyetemen helyezkedtem el, ezért kíváncsian és nyitottan vártam, hogy miben tudom majd a következőkben hasznosítani a kutatásaim során megismerteket, legyen az annak speciális vagy általános felhasználása. Nem sokkal később a Snétberger Zenei Tehetség Alapítvány megkeresett, hogy tervezzem meg az újonnan készülő belvárosi próbatermet, mely a VIII. kerületben, a Bacsó Béla utca egyik középudvaros házának földszintjén kapott otthont. Az új központ helyet biztosít az alapítványnak, a tanuló növendékeknek és a próbáló, felvételt készítő zenészeknek. Ennyi funkció csak úgy tudott elférni, hogy a terek és a beépített eszközök frappánsan kiszolgálják az egyazon helyet használók különböző igényeit. A közösségi nappali oktatásra, koncertfilm nézésre, fogadásokra is alkalmas, az irodában alvásra is van lehetőség, a nagy próbateremben kisebb előadásokat is lehet tartani, hogy más többcélúságot ne is említsünk. Maga a befogadó társasház is lakó- és közfunkciók egyvelege, az átépítés pedig egy régi épületben egy új belső kialakítása. Ami talán a legfixebb pontja az új központnak, az a professzionális technikával felszerelt hangfelvevő stúdió. Biztos pont ez, mint a zene azoknak az ifjú roma zenész fiataloknak, akik az alapítvány kurzusai után profi zenészekként kezdenek a pályát. Mindehhez a stúdió nyújt helyet és lehetőségeket. A próbaterem relatív kis helyen valósult meg, sokrétű felhasználói és akusztikai igényeket kiszolgálva. Ezeket csak úgy lehetett megvalósítani, hogy a használatot a próbaterem működtetőivel sokáig modelleztük. Ennek gyakorlata ugyanúgy hozzátartozik a terekhez, mint az eszközök és a berendezések célszerű alkalmazása. Képletesen, aminek régen a falak adtak formát a különböző helyiségek révén, azt ma a használati kultúra alakítja. Még elvontabban fogalmazva a szellemi és az anyagi mindig is kitöltötte az élettereinket az idők folyamán, de más-más mennyiségben, máshogy kapcsolódva egymáshoz.

Snétberger Studio
Snétberger Zenei Tehetség Alapítvány
Budapest, 2022
fotó: Horváth Miklós

Lepenye Zoltán

A fenntarthatóság ma

A környezettudatos építészet már régóta foglalkoztat, főleg abból szemszögből, hogy gyakorló építészként mit lehet tenni az élhetőbb, természeti erőforrásokkal felelősen gazdálkodó épületek létrehozása érdekében. A téma nem új, s a területen az elmúlt évtizedben hatalmas előrelépés történt: az épületek környezettudatossági szempontból történő minősítése már sok esetben építetói igényként jelenik meg. Ugyan a minősítési rendszerek rendkívül részletesek és objektívek, személyes tapasztalatom során számtalanszor támadt bennem az az érzés, hogy fontos, nagyobb léptéket érintő kérdések gyakran nem kapnak kellő hangsúlyt. Éppen ezért döntöttem úgy, hogy megragadom ezt az alkalmat, hogy összegyűjtsek néhány személyes gondolatot a témával kapcsolatban. Kérdéseket, melyek manapság foglalkoztatnak.

Lakáskérdés a városokban

A fenntarthatóság talán legnagyobb kérdései 2023-ban: szociális fenntarthatóság, illetve a fenntarthatóság nagy léptékben. Európa- szerinte hatalmas probléma a jó minőségű és megfizethető városi lakások hiánya. A városi lakóházak, illetve városnegyedek rehabilitációja – revitalizációja az egyik legfontosabb feladat, mely egyidejűleg képes megoldani a lakáskérdést, a város terjeszkedéséből adódó infrastruktúra-fejlesztés kérdéseit, a bontásból és újjáépítésből adódó felesleges anyag- és energiafelhasználást, nem beszélve a kulturális örökség védelméről. Léptékéből adódóan a városi lakáskérdés megoldásában rejlik a legnagyobb potenciál a fenntarthatóság területén.

Újragondolni, újrapozicionálni, átépíteni

Sok európai városban találunk erkölcsi vagy használati értelemben elavult épületeket, melyek azonban még túl „fiatalok” ahhoz, hogy lebontsuk őket. Ebből adódóan – saját tapasztalatom mindenképp ezt mutatja – az építész szerepe és tevékenységi köre is nagyban megváltozott: egyre több építési feladat jelenik meg, melynek fókuszában a fenti fogalmak állnak. A visszatérés az irodába a koronavírus járvány után arra kényszeríti a munkáltatókat, hogy újragondolják az elmúlt évtizedek során beidegződött irodai struktúrákat, számos, részben üresen álló ingatlan kényszeríti arra a tulajdonosokat, hogy újrapozicionálják az épületeket a piacon. Ezek a folyamatok új típusú építészeti feladatokat hívtak életre, melyek fókuszában meglévő épületek megtartása és revitalizációja áll. Ezek az új típusú feladatok fontos építőkövei a környezettudatosabb épített környezet megteremtésének.

Digitalizáció

A digitalizáció megkerülhetetlen eszköze a környezettudatos építésnek (is). A technikai lehetőségek, elsősorban a számítástechnika elképesztő mértékű fejlődése új lehetőségeket nyitott az építész számára is: a lehetőség,

Az Európai Központi Bank székháza Frankfurtban - építész: Coop Himmelb(l)au - forrás: WikipediaOosten, Frankfurt

hogy a valós épület előtt egy digitális prototípust (BIM modell) építsünk, mely minden elképzelhető szempontból tesztelhető, hatalmas potenciállal bír mind építészeti, mint technikai szempontból. Másfelől, a rendelkezésre álló információ mennyisége és az információ feldolgozását támogató mesterséges intelligencia az, mely segíthet abban, hogy az intuíción kívül valós adatokon alapuló döntéseket hozzunk. (Data Driven Design)

Lévai Tamás

Minden fogalomépítés fogalom-továbbépítés

A fogalmak devalválódnak. Minden fogalommagyarázat további magyarázatot követel. Minden fogalomépítés fogalom-továbbépítés. Úgy ahogy az együttgondolkodás, a párhuzamos gondolkodás, a fogalmi struktúrák is korunk sajátjai, a folytonosság részei. Ahogy minden építés továbbépítés, a fogalmaink, mint a strukturált gondolkodás legkisebb építő elemei újra és újra továbbgondolhatók, de mindig vissza kell térni az alapjához, az építéshez. Ezért nem elegendő pusztán önmagában vizsgálni a fogalmakból építkező gondolatstruktúrákat, mindig kell egy mögöttes tartalom, egy kézzelfogható, megtapasztalható valóság, mely közös nevezőre hozza ezeket a különféle, önmagukban elágazó ösvények módjára szerteágazó gondolatokat, s a gyakorlat példáján, ürügyén keresztül képes megteremteni a kapcsolatot a látszólag teljesen elkülönülő fogalmi megközelítések között. Így alakul ki az a fogalmi háló, mely közös szövetként képes egyben tartani az egymás melletti gondolatokat, helyenként ütköztetve a nézeteket, így segítve a versengő látomások közötti összehasonlítást: az együttgondolkodást.

A
fogalom
devalválódnak
Minden fogalommagyarázat további magyarázatot követel.
Minden fogalomépítés fogalom-továbbépítés.
Úgy ahogy az együttgondolkodás, a párhuzamos gondolkodás, a fogalmi struktúrák is korunk sajátjai, a folytonosság részei.
Ahogy minden építés továbbépítés, a fogalmaink, mint a strukturált gondolkodás legkisebb építő elemei újra és újra továbbgondolhatók, de mindig vissza kell térni az alapjához, az építéshez.
Ezért nem elegendő pusztán önmagában vizsgálni a fogalmakból építkező gondolatstruktúrákat, mindig kell egy mögöttes tartalom, egy kézzelfogható, megtapasztalható valóság, mely közös nevezőre hozza ezeket a különféle, önmagukban elágazó ösvények módjára szerteágazó gondolatokat, s a gyakorlat példáján, ürügyén keresztül képes megteremteni a kapcsolatot a látszólag teljesen elkülönülő fogalmi megközelítések között.
Így alakul ki az a fogalmi háló, mely közös szövetként képes egyben tartani az egymás melletti gondolatokat, helyenként ütköztetve a nézeteket, így segítve a versengő látomások közötti összehasonlítást: az együttgondolkodást.
2023.05.26.

Losonczy Anna

Az alkotó létforma előteremtője és egyben eredménye is együttesen az a szemlélődő és befogadó gyermeki lelkiállapot, amikor az élet apró összetevőire rácsodálkozva és csodálattal nézünk.

A gondolat egy Arthur Lismer idézethez kapcsolódik, amit sok évvel ezelőtt (1999) Toronto utcáin találtam egy alagsori képeslapárusnál. Különböző szakmai-életszakaszokban különböző olvasatokat hoz létre: „Az alkotó felnőtt: egy gyermek, aki soha nem vesztette el azt az ajándékot, hogy az életre rácsodálkozva és csodálattal nézzen.” 2012-ben friss szakmai lendülettel úgy értelmeztem, hogy a tervezéshez szükséges egyfajta megszállott könnyedség, felfedezésre való nyitottság, aminek során a helyszín és a tervezési szituáció esszenciáját meg tudjuk fogni, hogy az inspiráljon és vezessen utána a tervezési folyamatban a beépítési koncepciótól a kilincs díszítéséig. Ma, 2023-ban Arthur Lismer gondolatait inkább arra használom, hogy megerősítsen abban, hogy meg tudjam tartani a szabadságomat ahhoz, hogy merjek másképp csinálni, változtatni, fejlődni.

Alkotó és fotó: Losonczy Anna

Patonai Dénes

Tézis 2002

A terv, mint az építészeti gondolat megvalósításának eszköze

Tézis 2023

Természet, kontra ember alkotta világ

Az építészet átalakuló szerepe

Mesteriskolás koromban az építészet számunkra meghatározó kiindulási pontja, a funkcionális igényből – ez lehetett elvontabb tartalmú is, nem csak racionális – kibontandó forma, és az ezt egységben követő szerkezet kettősségével megjelenő építészeti teret létrehozó épület. Ez jelentette az alkotás, megoldás keresésnek folyamatát. Ebben az építészek személyes tehetségük szerint három csoportra voltak oszthatók: TEREMTŐ-ALKOTÓ-ALKALMAZÓ építészek. Az első kategóriába tartoznak a stílust teremtő – Le Corbusier, Wright stb., a második kategóriába az ezt alkalmazó, magas szinten tovább fejlesztő építészek, mint Kenzo Tange, Louis Kahn, Alvar Aalto, James Stirling és még sokan mások, míg a harmadik csoportba az előbbieket már kifejezetten alkalmazó, de szintén magas szinten úzó építészek tartoznak: Norman Foster, Steven Holl, Calatlava, Zaha Hadid stb. Ez persze egy durva és joggal kritizálható felosztás, de arra elegendő, hogy egy modell alapján vizsgálható legyen (most csak szűkebben saját korunkra vetítve) az építészek valós választási lehetősége. Mert nagyon érzékeny, és talán szintúgy tehetséges építészek, mint például Aldo van Eyck, Paolo Soleri, Peter Zumthor, Mário Botta, nem tudnak olyan átütő hatást kifejteni, mint annak idején a modern építészet úttörői.

Vajon mi lehet ennek az oka? Az egyetemen matematikai modellel próbáltuk meg ezt a doktoranduszokkal elemezni, amiben arra a következtetésre jutottunk, hogy az építész valós választási lehetősége igen korlátozott, amiben nem is elsősorban a tehetsége, a hely-idő-kultúra hármásától eltekintve, hanem meghatározó elemének, a pénznek van a legdöntőbb szerepe, mely szerep az előző korokhoz viszonyítva irreálisan megnövekedett. Eltolódott a mindent eldöntő bekerülési költség irányába, még a szimbolikus presztízs beruházások estében is. Megértve a racionalitás érveit, de az üzleti spekuláció önző, szűken vett érdekeit, pontosan a hosszabb távú érdekek figyelmen kívül hagyása miatt. Miért tartom ezt rettentően kritikusnak? Mert, egy olyan csapdába tereljük magunkat, mely már nem hosszú távon, hanem egyre rövidülő távon feloldhatatlan ellentmondásokhoz vezet. Mire gondolok? A természet egy egységes ökoszisztémát alkot. Az ember, a technikai civilizáció megteremtésével durván beleavatkozik ebbe a rendszerbe, az utóbbi 500 évben többet ártott ennek az egyensúlynak, mint az előtte lévő évezredekben keresztül. És ennek az egyik legdurvább részvevője az építési tevékenység, ezen belül az építész. Itt most bevezetnék egy negyedik kategóriát, az üzleti

építézt. Sajnos korunk kifejezetten ezt a kategóriát preferálja, hisz neki is meg kell élnie. Itt vizsgáljuk meg, miért mondom ezt. Az eddigi korokban olyan építőanyagokból építkeztünk, amelyek a természetbe illesztődtek, pusztulásuk után visszatértek ebbe a körforgásba. Ma büszkén mondjuk, hogy olyan mesterséges anyagokkal dolgozunk, amely nem porlad el, sőt még az világűr viszontagságait is kibírják. Ebben a kis szösszenetben nincs hely és idő hosszabban kifejteni, mi lesz ennek a következménye, csak egy példát említek: az atomhulladékkal nem tudunk mit kezdeni. De szűken visszatérve az építészet területére, elengedhetetlennek tartom, hogy az építészek felismerjék az építészetnek, mint a társadalom meghatározó szereplőjének a felelősségét a jövő eltorzulásában. Tudom, hogy nem a kezükben van a döntés, de a döntést kiszolgáló, befolyásoló tényező, az igen. Jó lenne ezt még időben felismerni! Ezért emelem ki Tézisként az Építészet megváltozott szerepét.

Radnai Gergely

Építészeti szövet

A különböző történelmi korok kisebb-nagyobb nyomokat hagynak fizikai és szellemi környezetünkben. Ez az alkotó tevékenységek közül az építészetben a leginkább szembeűnő, a hétköznapokban is tetten érhető jelenség. Minden újonnan testet öltött épület egy már meglévő környezeti struktúrával kerül kapcsolatba. Ha a kontextus figyelembevételével kapcsolódik környezetéhez, akkor kialakul egy folytonosság, melyben az idő előrehaladtával a különböző korok rétegei egy heterogén építészeti szövetté ízesülnek.

Az történelmi rétegekből felépülő építészeti szövet stílustól és kortól függetlenül koherens identitással rendelkezhet, ha a rétegződést a folyamatos újraértelmezés, a jelen és múlt közti állandó párbeszéd, a reflexió és a kortárs önkifejezés együttesen hatják át. A helyi identitással bíró, hiteles és működőképes építészeti szövet szellemi és fizikai kapcsolódások révén folyamatosan kiegészíthető, frissíthető, akár felbontható és újra szőhető a legkülönbözőbb léptékekben a részletképzéstől a településtervezésig.

El Anatsui ghánai szobrászművész nagyléptékű kortárs kompozíciói esztétikai minőségükön túl a mögöttük feszülő gondolat mélysége révén is egyedülállóak. A kiállítási teret lepelként, vagy éppen szőnyegként betöltő szövedékeit a tömegszerűség és transzparencia kontrasztja, a színek és formák harmóniája, valamint a lenyűgöző léptékváltások megdöbbentő ereje jellemzi.

„A kész szövedék egyedi emberi sorsokról és az önálló egyénekből álló közösségek történetéről mesél. A nézőpont megválasztása szerint távolabbról tűnhet homogén masszának, közelebbről azonban egyre részletesebben felfedezhető az egymással kapcsolatban álló alkotóelemek hálója.” (Anatsui, 2018)

El Anatsui, Triumphant scale, 2019, München

Roth János

Üzenet a Doktori Iskola évkönyvébe: Építész vagyok, ezért igazi műnek csak megvalósult épületet ismerek el. Sem csak a tervrajz, sem bármily tetszetős elmélet, sem az ezekről szóló elmélkedés nem építészeti alkotás. Ezek más alkotót, nem építészt igényelnek. Grafikus, filozófust, építészet-teoretikust vagy értő kritikust. A házat – sokszor egymás ellen is ható vektorok eredőjeként is – létre kell hozni. Ez az építész hivatása.

Ugyanakkor tanár is vagyok. Arra tanítom tanítványaimat, hogy hallgassák meg az előbb felsorolt és sok más diszciplína művelőit és ezekben az ismeretekben való eligazodás kísérletét tanulják meg. Legyen ízlésük, emberi, polgári és szakmai becsületük! Az építészet és a történelem kapcsolódása tett építésszé, megadatott egy szintézis féle még ha a befejezése várat is magára.

Margitszigeti Domonkos Apáca kolostor rekonstrukciója
2010
tervező: Róth János, Tótpál Judit

Sajtos Gábor

Tézis: A táji környezetben álló kortárs épület a hely építészeti hagyományainak lényegiségéből táplálkozva, annak szellemiségéből építkezve képes hiteles módon a tájba illeszkedni. A ma épülő épület megújulás nélkül, csupán a régiből merített formai átvétellel hagyományos épületnek tűnhet, miközben valójában könnyen őszintétlen utánzásává válik. A hely architekturális hagyományának eszenciáját megértve, értelmezve, a helyi régi épületek karakterét, arányait és lényegiségét továbbvívve, a természeti környezet adta lehetőségeket és a helyi természetes anyagokat felhasználva a tervezett épület tájba illeszkedését elősegíthetjük. A lényegi építészeti minőségek tovább élnek, de időben változnak és éppen ez a képességük adja az időtlenségüket. A lényegi építészeti minőségekkel kifejezett, mai nyelven szóló építészeti mű a kontinuitás megőrzése mellett, képes a hagyományt tovább éltetni és illeszkedni a táji és épített környezetéhez. Az épületek helyhez való kötődésük révén válnak a környezet, a táj részévé. A hely időtlensége vetül ki a vele szoros kapcsolatban álló épületre.

Miként tudunk úgy hiteles építészeti válaszokat adni táji környezetben és érthetővé is tenni azokat, hogy az épület tájba illeszkedése ne az épületen megjelenő, az adott helyen már létező formai részletek megjelenésén múljon, ahogy ezt az épületek engedélyeztetésében részt vevő egyes szakhatóságok sokszor elvárják?

Aktuális munkáim és személyes kötődésem révén foglalkoztat a Balaton-felvidék, ahol a természeti környezet és az építészeti értékek különös erővel vannak egyszerre jelen. Másként jelentkezik a tájba illeszkedés, illetve a hagyomány építészeti megjelenésének kérdése egy régi, meglévő épület felújítása és egy új épület építése esetén. Meglévő épület felújításával az adottságok és meglévőségek egyértelműsítenek. Új épület esetén viszont a régi átvétele és a réginek látszani akarás a megújulás alapvető igényével mond ellent. A megújulást mai nyelven szólva, de a meglévő gyökerekből táplálkozva képzelem el, így a létrejövő új nem szakad el a helytől.

A helyi épületek léptékéből, arányaiból, tömegformájából indultunk ki a Mindszentállai pajta borterasz tervezésekor. Az épület a falu szélén áll, a táji és épített környezet összeér. Az épület tájba illeszkedését a helyi hagyományos architektúra lényegiségéből kiinduló építészeti koncepció mellett a természetes anyagok használata erősítette úgy, hogy az épület a természeti háttérbe minél inkább belesimuljon. A helyi natúr terméskő fal és a tető kiselemes terméspala fedése természetes anyagokkal és színeivel az épület harmonikus együtt élését segíti természetével. A bazaltkőfal áttörtsége és az idővel beszürkülő áttört tölgyfa fal áttetszőséget biztosít az épületnek. A környezettel való szoros kapcsolatot a teljesen kihúzható tolófal erősíti.

Pajta (Borteras) Mindszentkállán, 2022
tervező: Sajtos Gábor, SAGRA Építész Kft.
fotó: Sajtos Gábor

Sólyom Benedek

Tézis:Az emberi szellemnek, léleknek szüksége van arra, hogy kapcsolatba tudjon lépni, eggyé tudjon válni a megalkotott, általuk létrehívott terekkel, helyekkel.

A Hely ismérve, hogy megszólít minket, legyen az akár egy városrész vagy kisebb település, egy utca vagy egyetlen épület belső tere. A régebbi korok építői, áthatva a természeti hely szellemével vagy egy másfajta spiritualitással, alkotásaikkal is Helyet tudtak teremteni. Egy Hely létrejötte ma ritka, kegyelmi pillanat az alkotónak, de azok számára is ünnep, akiket e Hely megérint, befogad.

Kodály Központ Pécs, 2010
tervező: Építész Stúdió
fotó: Sólyom Benedek

Sylvester Ádám

ÉPÍTÉSZET KULTÚRA

Egy adott társadalom mindazon ismereteinek összessége, amelyek az emberi közösség összetartozását és fennmaradását biztosítják.

A kultúra alapján tudunk eligazodni abban, hogy melyek a fontos értékek és normák az életben. A szellemi javak és a műveltség tartozik ide. A tudomány és a művészet és azok oktatása. Az építészet művészeti ág, mint ilyen a kultúra szerves része.

Az építészet megszületésének nem elhanyagolható előzménye az, hogy a homo sapiens kijött a barlangból. A természet erőivel tudatos szembenállást vállalt. A homo sapiens kognitív forradalma abban jelentkezik, hogy olyasmiről is képes beszélni, amit nem látott, hallott, érintett, vagy szagolt. Megjelennek a legendák, mítoszok, istenek és vallások, kollektív fikciók. Robbanásszerű civilizációs fejlődés tapasztalható az eszközhasználat és technika területén. Az építés során szükségletként születik meg a célszerűség és hasznosság felett álló közösségi kultikus-művészi önkifejezés igénye.

Létrejön egy új metanyelvi kommunikáció: az építészeté, ami mint mesterséges nyelv a kollektív mély-tudatban átöröklődő valamennyi elemét (kifejezését, jelentéstani jellemzőjét) magasabb logikai szinten, egyértelműen, meghatározó fogalomrendszerként tekinthető.

A nyelvhasználat „szavai” a technika által az építésre alkalmas anyagok és eljárások civilizációs tapasztalata révén megvalósuló formák, mint médiumok. A létrejövő konstrukciók azonban már hordozzák ezen formák szimbolikus átírását, beleszöve a kollektív érzékelés pszichológiáját, így felülírva a létrehozás egyszeri technológiai valóságát. Kimondható: A technikai kínálat formáinak metanyelvi szimbolikus átírása révén válik az építés építőművészetté.

ÉPÍTÉS CIVILIZÁCIÓ

Egy társadalom *anyagi* kultúráját, eszközeit és technikáját értik alatta. Napjainkban az életminőség komfortját meghatározó, viszonylag magas szintű ipari-technológiai fejlettséget jelenti. Fejlődését az egyre fejlettebb technológiák kutatása generálja a kereskedelem, pénzhasználat, piacok, és a javak felhalmozása területén. Célszerűség és hasznosság a fejlődés motorja

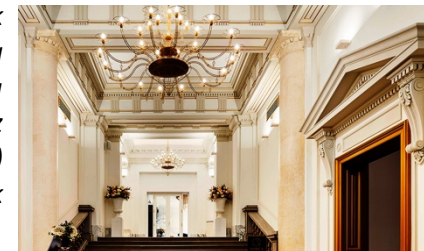

Paestum, Olaszország, Poseidon templom, i.e. 550 táján

Kandalló Jindrichuv Hradec várában 18. sz Jindrichuv Hradec, Cseh Köztársaság

Medgyaszay István az építészet csúcspontjainak a gótikát és a görög antikvitást tekintette. A görögök építészetében azt a tudatos elemet csodálta, így írja „ahogy templomaikat alkották meg, ... azt a hagyományörző elemet, amivel a faépítészet formajegyeit a kőépítészetben is megtartották. Fontos volt a görögöknek ez a nyilvánvalóan szimbolikus cselekedet, amiben nem anakronizmust kell látni, hanem a formához való ragaszkodás mélyebb értelmét.” A gerendázatban a fából készült fióktartók бүtүjének (ez ugye a triglif) repedésgátló, azt konszolidáló, a bárdal történő bemetszés alkalmával lecsorduló gyantát is megformázták kőből. (ezek a gutták)” A fióktartó a kőből épült változatban eltűnt.

A képek az „örökéletű” triglif történetét illusztrálják: a görög dór templom egyetlen technikai elemének metamorfózisát írják le random időpontokban és helyszíneken. Felbukkanásuk során az építés használati- és civilizációs céljától független alkalmazásukat mutatják meg. A forma, technikai jelentését elvesztette, mint toposz kompozíciós szerepet kap, ornamentikává nemesül. Emlékezetünk szeretettel őrzi.

„Ausztriai Delegáció Székháza” előcsarnoka
1895 – Aurea Ana Palace Hotel 2021
Budapest, Akadémia u.15.
tervezők: Sylvester Ádám,
fotó: Sylvester Ádám, Nagy Márton

A lefűrészelt gerenda történetével analóg módon számtalan komplex folyamat zajlik, mint például az épülethomlokzatok esetében, a boltozat felfedezését követően tapasztalható; az 1. századi Colosseum-motívumtól a 15. sz-i Leon Battista Alberti- féle hálós homlokzatig húzódó művészeti korszakokon át. Korok és társadalmak identitása stílusokban jelenik meg. Ezek egymásutánisága a modern építészet forradalmi megjelenéséig – az első ipari forradalomtól kezdve felgyorsuló – , lassan hömpölygő, evolúciós folyamat.

Szabó Dávid

Tézis: Egy modern társadalomban a lakhatáshoz való jog alapjog. A lakhatás támogatásának a mértéke a közösség szolidaritásának a függvénye. Magyarországon hiányzik egy egységes társadalmi felelősségvállalásra épülő lakásrendszer.

Otthon, egy hely, ahol nyugalom van; egy hely, ahonnan el lehet indulni és ahová haza lehet érn; egy hely, ahol meg lehet pihenni és ahol meg lehet élni a magán, családi élet pillanatait. Otthon érezni magunkat egy alapvető, bensőséges és biztonságos érzés. Erről az otthonérzetről mi, építészek talán többet gondolkodunk munkánk révén és kitüntetettebb helyet foglal el a mindennapi életünkben. Ez az érzés azonban nem adatik meg mindenkinek. Vannak, akik helyzetüknél fogva nem tudják saját erőből biztosítani maguk, családjuk lakhatását, számukra az otthon fogalma mást jelent.

A mainál szélesebb körű szociális lakhatás létrehozására voltak kísérletek a rendszerváltást követően, azonban egységes társadalmi háttér hiányában nem jött létre egy átfogó rendszer. A korlátozott számú megvalósult példa elszigetelten jött létre, kritikus tömeg hiányában a történeti, jórészt korszerűtlen önkormányzati lakásállomány egy része látja el ezt a feladatot. A közelmúlt eseményei, a gazdasági válság, lakáshitelek bedőlése, ingatlanárak és bérleti díjak emelkedése, mind rámutattak, hogy mekkora szüksége lenne a társadalomnak a lakásszektor ezen ágára.

A magyar szociális lakás fogalma nincs pontosan meghatározva. A két fogalomnak – önkormányzati és szociális lakás – a keveredése általános az építész szakirodalomban. Fontos meghatározni a szociális lakás építészeti fogalmát, mely a nemzetközi példák és a hazai tapasztalatok alapján a következőképpen definiálható: (1) Társadalmi felelősségvállalásból fenntartott (2) bérlakás, mely a (3) rászorultság elve alapján (4) megfelelő és (5) megfizethető lakhatási viszonyokat biztosít egy (6) átfogó rendszer részeként. Ennek a hat feltétel az együttes megléte garantálja hazai viszonyok között a szociális lakhatás létrejöttét.

A támogatott lakhatás szükségességét kevesen kérdőjelezik meg, azonban társadalmi fenntarthatóságuk sokak számára nem egyértelmű. Tény, hogy a közösségi lakásrendszer fejlesztése és fenntartása költséges. Azonban a lakhatást támogató eszközök együttes mennyisége az utóbbi időben nem kevés. A források megfelelő mértékű elosztására lenne szükség. A szociális lakásépítésnek egy eszköznek kell lennie a többi lakhatást biztosító elem között.

A szociális alapú bérlakásrendszer nem pusztán lakhatást biztosít, hanem a társadalom egyensúlyát hivatott fenntartani. A támogatott lakhatás nem egyéni célokat szolgál, hanem közösségit; nem tulajdont biztosít, hanem szolgáltat. Ennek a szemléletnek a megértése elengedhetetlen a társadalmi háttér megteremtéséhez.

Amennyiben végignézzük a rendszerváltást követő időszakot, látható, hogy a lakhatás kérdése igazából soha nem volt komplex módon, társadalmi szinten rendezve. Ennek hatásai mára olyan kérdéseket feszegetnek, mint társadalmi fenntarthatóság, munkaerő megtartás, elvándorlás, generációs feszültségek.

Szabó László

Már évtizedek óta foglalkoztat és agyam egyik kis szellem-kapszulájából elő-előjön a két kérdés:

1. Lehet-e ma olyan épületet tervezni, amely sugározza a népi építészeti gyökerek szellemiségét?
2. Egyáltalán meg kell-e ismerni a magyar népi építészeti hagyományokat?

Az Óbudai Egyetem Ybl Miklós Építéstudományi Karon és jogelődjén 1971-től 2019-ig tanítottam. 1976-ban megalapítottuk a Népi építészeti Tudományos Diákkört az NTK-t és vezettem, szerveztem 2001-ig, így egyértelmű, hogy foglalkoztat a fent megemlített két kérdés. Válaszaim: igen, igen, de természetesen lehet más vélemény is, amit tiszteletben tartok. Amikor először találkoztam hallgatóimmal azt tanácsoltam nekik miután „közjük ültem” és meg akartam „érinteni” lelküket, „építész-lelküket”, hogy bár meggyőződésem ,amit mondok, de hallgassanak meg másokat is, és azután alakítsák ki saját véleményüket.

Az NTK-sokat nem a „katedra magasságából”, hanem a poros, kis falvak parasztházai és az ott élő emberek (építész-néprajz) tanították. Ez az élmény beivódott legmélyebb építész-zsigereikbe, valahogy ott van a tervezett házak vázlataiban; végül is megmutatkozik, mint szellemiség, a megépült épületek arculatán is. Kutatva az ismert, híres határon túli építész munkásságát, tapasztalható, hogy többen ismerték a tervezési helyszín építészeti hagyományait: Antoni Gaudi a katalán építészet (Casa Mila, Barcelona), César Pelli a malajziai hagyományokat (Petronas ikertornyok, Kuala Lumpur), Jean Nouvel az iszlám építészet (Arab Világ Intézete, Párizs), Skidmore- Owings- Merrill az arab-gyökereket (Haj Terminal, Dzsidda, Szaud-Arábia).

A magyar népi építészeti hagyományok ismerete, több hazai építész munkásságában is meghatározó: Kós Károly a kalotaszegi „tisztá forrásból” merített (Székely Múzeum, Sepsiszentgyörgy); Csete György a honfoglaláskori gyökereket jól ismerte, pl. íj, hajlék (Erdők temploma és múzeuma, Világmagarság háza Mamutfenyő ház, Koronás jurta, Ópusztaszer); Makovecz Imre építészében „jól megfértek” az ősi, pogány hagyományok és a keresztény szemlélet (r.k. Szentlélek-templom, Paks); U. Nagy Gábor lakóházait a helyi építészeti hagyományok határozzák meg az Őrségben és Vendvidéken.

Nagy örömmre az NTK-sok által tervezett épületeken egyre markánsabban jelennek meg a felmérési, kutatási helyszíneken tanultak: egyszerűség, célszerűség, szerénység, ember-központúság, igaz tervezési összefüggések,

Préház helyreállítás, korszerűsítés, Balatonaszó,
tervező: Szabó László
fotó: Szabó László

környezetbarát és természetkímélő megoldások és a szépségre törekvés: Murka István lakóháza, Monoszlón; Kalmár László és Zsuffa Zsolt Borászata, Konyáron; Tasnádi Gábor lovarda épületegyüttese, Barnagon...

Összefoglalva: korunk elméleti kérdéseinek, teóriáinak szövevényeiben és a különböző stílus irányzatokban (a XX. század eleji természethez fordulástól a század végének high-tech építészetén át az új-modernizmusig), több épületnél tapasztalható bizonytalanságban talán segíthetik az értő eligazodást az előremutató népi építészeti és néprajzi hagyományok, a „tiszta forrás” ismerete és biztos táppontot nyújthatnak felépíteni a saját építészeti nyelvezetünket, építészeti értékrendünket, ami – tiszteletben tartva korunk építészeti irányzatait – valóban a sajátunk, valóban a miénk.

Szécsi Zoltán

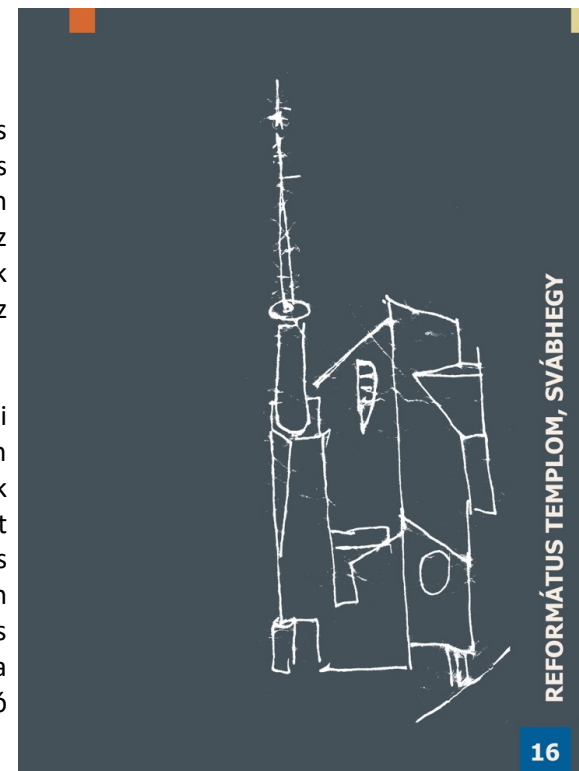
POIESZISZ / ARCHITEKTONIK / KATHARSZISZ
/Logosz – Arkhé – Tekhné/

PANTO MIMOSZ / William Shakespeare mondta: „... színház az egész világ, és színész benne minden férfi és nő...”. A felismerés az Emberiség egyik legnagyobb kultúrateremtő és –átörökítő misztériuma. Fölmutatja, és középpontba állítja a „homo ludens” archetípusát. A színjátszás (és a játék) aktusa a legősibb, folyamatosan velünk élő örökségünk. Öröktől való, és az örökkévalóságnak szóló mítoszokat játszunk el újra és újra. Az életutunkon folyamatosan megszerzett tapasztalat és tudásanyag adaptációjával, a megismert minták „utánzásával”, a tanult (ránk osztott, vagy általunk önkéntesen fölvallalt) szerepeink szerint játszuk egész életünket.

INTERPRETÁCIÓ / Ismert történet, mítosz, formula, vagy személyes élmény individuumon átszűrt értelmezési aktusa, az objektív megismerés szubjektív fölismeréssé válásának a folyamatán keresztül. A Játék során analógiákat állítunk föl, emlékezünk, földidézünk. Értelmezünk és átértékelünk. Ahogyan a régi görögök megidéztek oszloprendjeik tektonikus rendjében és ornamentikájában a természeti analógiákat. A kötözött nádkévek alkotta kanellúras oszloptest erőjátékot követő sudarasodása enthasis-sá válik. A csavarodó abacus levelek tektonikus emlékképét a korinthoszi oszlopféjezet idézi meg. A Ház megszületésének a folyamatában három lineárisan egymásra épülő, egymást kölcsönösen föltételező, de egymással irreverzibilis és hierarchikus kapcsolatban lévő alkotói (interpretációs) szint különböztethető meg. A tisztán szellemi alkotás ihletett pillanata (a kompozíció megszületése – LOGOSZ), a szakma szabályai és a fizika törvényei szerint elvégzett absztrakció szintje (a tervezés folyamata – ARKHÉ), és a megvalósítás materiális szakasza (a kivitelezés folyamata – TEKHNÉ).

LOGOSZ / A tiszta absztrakció, az anyag fölötti (metafizikus) tartalmak és az elvont emberi dimenziók tisztán elvi megfeleltetésének a szintje. A fogantatás pillanata. Létrejön a kompozíció, vagyis a sajátos individuum interpretációja.

ARKHÉ / A Logosz anyagba, formába, arányrendszerbe történő átvezetésének művészi – mérnöki folyamata, amely az anyag tulajdonságai révén, visszahathat a közvetlen előzményre is. A mennyiségi és minőségi fogalmak tisztázása, mérnöki rendbe történő állítása, besorolása és osztályozása. A Logosz anyagba öntését, megformálását, megépíthetőségét biztosító tudás- és ismeretanyag rögzítésének a momentuma. A logosz „kihordásának”, megérésének, elvont értelemben vett kifejlődésének az ideje, az alkotó személytől immár függetlenedő közösségi interpretáció aktusában.

TEKHNÉ / A terv médiumában rögzített műszaki tartalmak fizikai megvalósításának a folyamata. Igazi társadalmi és közösségi tett, immár messze túl a Szerző személyes kompetenciáján. A Logosz és az Arkhé testet öltésének szakasza, a születés pillanata. A fizikai interpretáció aktusa.

KATHARSZISZ / Az Építész tevékenységét a közösségben, a közönségért fejtí ki. Célja, hogy munkája értő közegre találjon, annak fogadtatása számára sikert hozzon. Vágyik az elismerésre. A befogadói oldal egy épület kapcsán ugyancsak vágyik valamire: megtisztító, fölemelő élményre. Katarzisa.

Költészet – anyag – mesterség. Logosz – Arkhé – Tekhné. Építészet. A Természet (Bolygónk a priori valósága) és az Emberi jelenség (civilizáció, történet és kultúra) szimbiózisának legtisztább kikristályosodása. Teremtő erő. A Harmónia letéteményese Ember és Ember, Ember és Természet között. Az építés folyamatának a részeseként - alkotóként, felhasználóként, szemlélőként egyaránt - valódi Katharszisz osztályrészesei lehetünk.

Tőkés Balázs

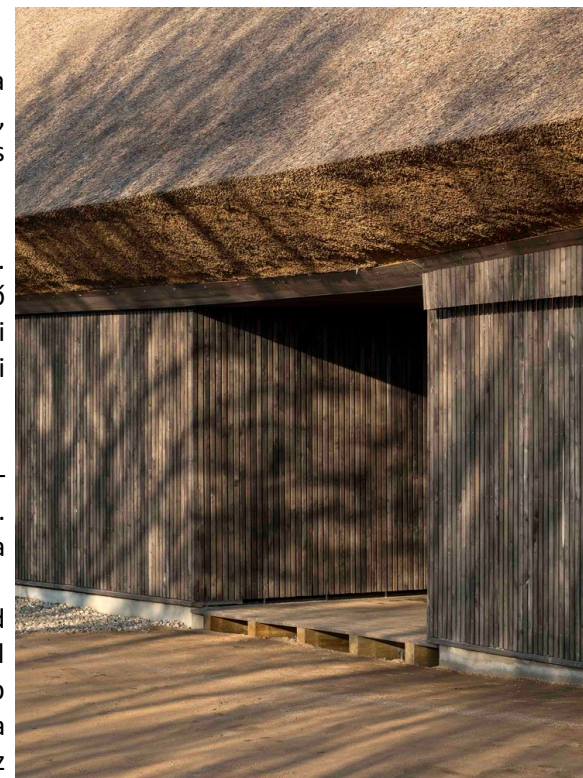
Tézis: Hagyjuk lélegezni épületeinket, hogy mi is lélegzethez juthassunk bennük

A természetes anyagokból való építés egyik legfontosabb jellemzője, hogy az épített tereken belül is módot ad a természeti környezethez hasonló állapotok megteremtésére és megőrzésére. A föld, a fa, a nád és sok más, további természetes építőanyag használata egyúttal arra is lehetőséget teremt, hogy mindezt – a jelentős energiárfordítással létrehozható és működtethető – gépészeti rendszerek nélkül érzük el.

Nyilvánvaló, hogy nem minden építési helyzetben alkalmazható egy-egy, illetve minden ilyen jellegű építőanyag. Napjainkban a fenntarthatóságra és a környezettudatos szemlélet szélesebb körű érvényesítésére törekvő építészeti kísérletek azonban azt bizonyítják, hogy fellelhetőek újabb és újabb – nemcsak anyaghasználati értelemben vett – lehetőségek, környezettudatos módon megmunkálható kisebb-nagyobb elvi és fizikai részletek, amelyekben beteljesedhetnek ilyen irányú céljaink.

Az igazán reményteljes új utak megtalálása – vagy pontosabban: a visszatalálás ezekre az elhagyott útvonalakra – magától értetődően nem szorítkozhat pusztán anyaghasználati természetű, jellegű megalapozásra. Mindenekelőtt az ember és környezete között évezredek alatt kialakult, természetes és kölcsönös kapcsolatnak a helyreállítása kell, hogy célunk legyen, amelyben testi és szellemi értelemben is egészséges életet élhetünk. Lényeges szempont, hogy ezirányú építészeti cselekedeteink a természetes anyaghasználaton alapuló, szelíd építési módokra épülő építészeti örökségünk alapos megismerésén és tudatos elemzésén alapuljanak. Egyúttal nagyon fontos az is, hogy mindez ne pusztán formai elemek átörökítésében öltson testet. A legnemesebb értelemben vett eszköztelenséget, a tartósság értékének helyreállítását, a közös létrehozásban rejlő erőt, a formai és funkcionális tömörséget és sallangmentességet, tervezés és létrehozás egységbeformálását, ezáltal az emberi lépték minden részletben érzékelhetővé váló jelenlétét, épület és építőinek személyes kapcsolatát értsük meg, értékeljük és valósítsuk meg újra és újra.

Ne csak az elsődleges jelentés szintjén hagyjuk tehát lélegezni, fellélegezni épületeinket, hanem áttételesebben, lelki értelemben is. Ezzel nem csupán a légzés, a testi egészség, hanem a fellélegzés, a lelki egészség értelmében is élhető, átélhető, megélhető terekben találhatunk vissza a természeti és – a fenti elvek figyelembevételével létrehozott – épített környezetünkhöz fűződő természetes, szimbiotikus együttélésbe.

Wadden Sea Centre, RIBE, DENMARK építész: Dorte Mandrup A/S
fotó: Adam Mørk

Török Szabolcs Bence

Tézis: Az építészet, az alkotóművészetek és kultúra iránt elkötelezett és fogékony tervező és beruházó látja az építészet, a belsőépítészet, a technikai szakágak és az összművészeti ágak közötti együttműködés fontosságát, és az építésen keresztül – kiváltképp közintézmények esetében – a társművészetek bevonásával komplex értékteremtésre törekszik.

Kiegészítés: Annak idején doktori munkám rámutatott, hogy a kulturális, szociális és környezeti értékek iránti megbízói elkötelezettség nagy mértékben segíti a minőségi építészeti létrejöttét, sőt bizonyos esetekben ezen értékek mentén leírható mentalitás a magas szintű épített környezet létrejöttének legfőbb katalizátoraként nevesíthető. A fenti tézis ebből kiindulva, elsősorban az épületbelső minőségi formálására vonatkoztatva gondolja tovább ezen megállapításokat, felhívva a figyelmet a tervezési és építési folyamat sok esetben hiányzó aspektusára és eltűnő félben lévő szemléletére és szereplőire.

Épített környezetünk alakításában megjelenő intenzív alkotóművészeti szerepvállalás, így külső-belső tereink minőségi kialakítása és formálása Magyarország önállóan védendő kulturális öröksége. Magasan jegyzett épületeinkben kvalifikált építészek, belsőépítészek és alkotóművészek közös tevékenysége fogja össze a szakipari ágakat, alkalmazva egyaránt mind a hagyományos technikákat mind az újító technológiákat, és egyúttal lehetővé teszi a társművészetek megjelenésének minden elemét a térben. A belső terek ilyen együttműködésben történő megalkotása, ha tetszik belsőépítészete a XIX. századtól kezdődően a magyar művészeti alkotó tevékenységnek a leglátványosabban fejlődő ága volt, amely által létrehozott értékek a legnagyobb léptékű művészeti alkotások a magyar kulturális örökségünkben (Parlament, Operaház, Párizsi udvar, stb.) Bár a későbbiekben a középületeink tervezési gyakorlatát átformálták a XX. század hullámai, a társművészetek hangsúlyos megjelenése és szerepvállalása középületeink fókuszpontjaiban a rendszerváltásig általánosan jellemző volt.

Bár ez az összművészeti alkotói tevékenység és szemlélet az egyik fő biztosítéka az építési kultúra és términőség kialakításának és megőrzésének, a magas értékű design alkalmazása és a társművészetek intenzív bevonásának gyakorlata a közelmúltban nagy mértékben elveszett az általános építési gyakorlatban, sok esetben silány, ötletlen és kulturális tartalom nélküli közhasználatú tereket eredményezve. A szinte kizárólagosan a gazdaságossági és egyéb spekulatív szempontok által vezérelt fejlesztői gyakorlat, valamint a műszaki szaktudás és megfelelés által dominált tervezési folyamat nem tudja, nem ismeri, nem igényli, illetve sokszor felesleges kockázatnak, problémának tartja az alkalmazott iparművészet, a kézművesség, design-alkotók és termékeik alkalmazását.

Magyar Zene Háza, Budapest
tervező: Sou Fujimoto Architects, 2021
fotó: Palkó György

Az épületek használati tereit sok esetben a nemzetközi tömegipar kommersz termékei határozzák meg, fókuszait leginkább külföldről importált sztár „design-allűrök” másolása, vagy még többször a téri gondolat hiánya jellemzi. Ennek az általános tudás-hiányosságnak és szemléleti közönynek a megváltoztatása mind az építési kultúránk javítása érdekében, mind épített környezetünk méltó szintre emelése miatt, mind pedig a haldokló kézművesség, az alkalmazott alkotóművészet és a design-ipar fellendítése és megőrzése szempontjából kiemelt feladat.

Az építészeti alkotóművészet és kultúra iránt elkötelezett és fogékony beruházó és tervező látja az építészet, a belsőépítészet, a technikai szakágak és az összművészeti ágak közötti együttműködés fontosságát, és az építésen keresztül – kiváltképp közintézmények esetében – komplex értékteremtésre törekszik.

Tóth Péter

Tézis: Jövőnk csak a múltunk megismerésével, megértésével és szerves folytatásával tudjuk építeni. A jó gondolatok aktuálisak lesznek mindig. A jó építészet nem stílus-, személy- és divatfüggő, hanem az egymásba fonódó, örök érvényű gondolatok megtestesült eredménye.

A képek a pesti oldal legrégebb templomáról, a Budapest-Belvárosi Nagyboldogasszony Főplébánia-templomról készültek. 18 évszázad rétegződik itt egymásra a Fővárosunk szívében. Boldog emlékű Mindszenty József bíboros-hercegprímás az „idők tanújaként” említi az épületet, mely „a hűség és becsület kőbe vésett emléke. Rendületlenül hirdeti őseink zivataros történelmét, művészi érzékét, Jóistenbe vetett hitét és az ezeréves magyar kereszténységet. Az épület a világörökségi helyszíneként jegyzett „Duna-parti látkép” meghatározó eleme. Magánemberként is kiemelt helyszín számomra, mivel életem meghatározó pillanatai ide kötnek: itt kötöttem házasságot, és gyermekeinket is itt kereszteltük meg. A több évig tartó felújítási munkákat 2020-ban fejezték be. Vezető tervezőként a sekrestye, a Mátyás Oratórium, a főbejárat és a harangtoronyok megújításának tervezésében vehettem részt. A rekonstrukció 2022-ben ÉVOSZ Építőipari Nívódíjat kapott.

Belvárosi Nagyboldogasszony Templom
déli toronyalj, 2020
tervező: Tóth Péter
fotó: Jurassza Zsófia

Varga Tamás

Tézis: Az építészképzés és az építész tervezői hivatás gyakorlása során született építészeti tervek sikeressége egzakt számokkal és egyenletekkel nem leírható, de a sikerhez vezető út és tényezők meghatározhatók, mérhetők, vagy legalább kategóriákba sorolhatók.

„Iskola az ezredfordulón” címmel készítettem el és védtem meg DLA értekezésem 2003-ban. Apropiója volt ennek, hogy Telkiben ezt megelőzően adták át az általam tervezett Pipacsvirág Általános Iskola épületegyüttesét. Ez az épület, mint mestermunka jó alapot szolgált annak összegyűjtésére és megfogalmazására, hogy mit is jelent az iskola intézményként és épületként az ezred fordulóján. A dolgozat esszenciáját a legjobban Vörösmarty Mihály idézete fejezi ki: *„A múltat tiszteld a jelenben, s tartsd a jövőnek!”* A közoktatás megismerésén és elemzésén keresztül szerzett tapasztalatokat azóta is igyekszem az egyetemi képzés során kamatoztatni, sőt új, az oktatás módszertanát meghatározó ismereteket szerezni, s azokat építész képzésünkbe integrálni.

Már tanársegédként foglalkoztatott, hogy a fiktív tervezési feladatoktól miként lehetne megszabadulni, s az építészeti tervezést még inkább vonzóvá, a kortárs alkotó építészeket és megvalósult munkáikat testközelibbé tenni a hallgatóság számára. A 2005-től esedékes felsőoktatási átszerveződést, az építész képzés átalakításának igényét oktatási dékánhelyettesként volt módon átélni, s részt venni az eljárásban. A tradícióink megtartásának fontossága mellett ebben a folyamatban is a megújulás szándéka volt a fő vezérelv. 2009 óta az átalakított képzési rendszerben olyan tantárgyi tartalmak is helyet kaphattak a felsőbb éves hallgatók számára, melyek az építészet komplexitásának vizsgálatára adtak lehetőséget. Az egyetemi oktatásba integrált valós kapcsolatokon és programokon alapuló tervezési feladatok megoldását tehát már több, mint tíz éves módszertanként folytatom a graduális képzésünkben. Az eredmények elég inspirálóak, mind a hallgatók, mind a résztvevő oktatók, mind a valós „megrendelő” oldaláról kapott visszajelzések alapján.

Az építészetnek, mint kultúránk meghatározó egyik elemének minőségi terjesztése tudatosan felvállalt tartalomként pedig szintén mérhető eredményekkel és látható következményekkel van jelen tevékenységünkben. (...) *„a fejlődést előidézni szeretnénk, nem követni!”* Igaz ez az oktatásunkra, de az általunk oktatott hallgatók későbbi szakmagyakorlásra is, bízva abban, hogy oktatási és pedagógiai módszereink életre szóló szemlélettel képesek ellátni leendő kollégáinkat is. Igaz ez személyes építész tervezői tevékenységemre is. Az általam tervezett kortárs épületek maximálisan hordozzák a hely szellemi és környezeti gyökereit, fontos, hogy a használók megelégedésére épüljenek és a beavatkozás örömet okozzon a mikro- és makroközösségnek egyaránt.

BBRAUN Irodaház, 2008
1023 Budapest, Felhévizi út 5.
tervező: Varga Tamás
fotó: Bujnovszky Tamás

Miként is lehet elérni, hogy akár egyetemi feladat, terv, vagy egy a szakmagyakorlás során születő terv sikeres legyen? Sikeres legyen, mint egyetemi feladat a hallgató fejlődése, az oktató céljai és szándéka, a tanszék tudományos és kutatási eredményessége, a külsős támogató érdekei és elképzelése szempontjából, illetve az egyéni alkotás pedig hasonlóan ezekhez, az építési folyamat egészében résztvevők teljes megelégedését kiváltva jöjjön létre, s hosszú évekig, évtizedekig állja a szakmai grémium kritikáit is.

Vikár András

Tézis: Az építészet, mint a társadalom számára fontos üzenethordozó, vagy a környezetet meghatározó tényezője a világban zajló gazdasági folyamatok és globális kihívások hatására lassan, de folyamatosan veszít a szerepéből. Ez fokozottan igaz az építészet művészeti értékeire, de kihat a használati, kiszolgáló aspektusára is. Célszerű lenne vizsgálni, vagy felülvizsgálni az építészet és az építészek hagyományos szerepét és feladatát, vagy egyáltalán megkezdeni a párbeszédet a társadalom, a megrendelők és a szakma között. Ezzel kapcsolatban a fiatalokra nagy feladatok várnak.

Kifejtés: Gyakorló építészként nem a tézisek jelentik az erősségemet. Nem is szeretnék úgy csinálni mintha igen. A sok évtized tervezői gyakorlat azonban annyi mindennel szembesített, amiről talán érdemes elgondolkozni... Tézisemben talán kissé eldugva, de komoly problémát feszegetek. Azt, hogy mi is az építészet feladata? Mennyiben változott az az idők során és ma hogyan kell gondolkoznunk erről? A dolognak két fő aspektusát javaslom ehhez megvizsgálni. Az egyik az építészeti mű, mint kulturális, művészeti alkotásnak (illetve későbbi építészeti örökségnek) a létrejötte és jelentősége, a másik az építészetnek, mint a társadalom hétköznapi életét a városrendezéstől az épített terekig terjedően, kiszolgáló szerepének alakulása.

Mint annyi más témában, az építészeti teljesítmény is tükrözi az adott kornak. Ahogy mondani szoktam a város egy időszöveget, amelyben minden kor lenyomata belekerül. Jobb korokban jobb épületek, rosszabb korokban rosszabbak, de a végeredmény egy egységes rendszer és éppen ez a varázsa. De van-e, lehet-e beleszólása, ráhatása az építésznek az adott korban ezekre a folyamatokra? Egyáltalán feladat-e az ezzel kapcsolatos szerepvállalás, vagy csak a megrendelő által megfogalmazott igényeknek kell műszakilag és számszakilag eleget tennie a lehetőségek határait feszegetve? A kérdés nyilván megválaszolhatatlan általánosságban, de történeti keretben még nehezebb. Mégis, tegyünk egy kísérletet legalább a folyamat elemzésére a fent felvett két aspektust vizsgálva. Ha ilyen szemmel nézzük végig az építészettörténetben jegyzett alkotásokat a napjainkig, akkor meg kell állapítsuk, hogy a piramisoktól a mai starchitektek alkotásáig majdnem minden említésre méltó mű, valamely megrendelő szándékát, nagyságát, jelentőséget volt hivatva megtestesíteni, aki a megvalósításához kellő anyagi háttérrel tudott biztosítani. Meg merem kockáztatni, hogy az ezekben az épületekben megjelenő szellem és nagyvonalúság a bekerülési költségek és a környezeti hatások kevésbé meghatározó voltával is összefüggenek. Az építész itt tehát élhetett az alkotás szabadságával, a megrendelő által meghatározott célok érdekében. Mi a helyzet ezzel a nagybetűs építészettel ma, vagy mostanában, esetleg itthon? Van-e ennek ma is tere, születnek-e építészeti alkotások a jövő építészettörténete számára? Szerintem egyre ritkábban és ha mégis, akkor azokat a világ egyre kritikusabban szemléli. A rendelkezésre álló energiahordozók és a globális felmelegedés miatt a pazarlóan elegáns, kortárs építészet eszközei szűkülnek és

Magyar Autóklub Szolgáltató Központ, Budapest, 2007
tervező: Vikár és Lukács Építész Stúdió
kép forrása: Wikimédia

ma már általános zavar és ellenérzés érzékelhető, pl. az öbölországok építészetével kapcsolatban. Itthon pedig el sem jutottunk a rendszerváltás óta oda, hogy ez a nagybetűs építészet megjelenhessen.

1990-ben épült az első épületünk a Graphisoft Parkban és ugyanebben az évben a park adott otthont az amerikai építészek kongresszusának, ahol mint házigazdák mi is ott lehettünk. Legnagyobb bosszúságomra az egyik előadó a volt kelet európai blokk országait úgy írta le a nagybetűs építészet szempontjából, hogy miután ezek az államok és önkormányzatok szegények, gazdag cégek vagy emberek meg nincsenek itt, még évtizedekig nem lesz ilyen érdemi feladat. Sajnos igaza lett, alig vagy egyáltalán nincs világszínvonalon jegyzett középületünk. Makovecz Imre, akárhogy is nézzük, csak egy érdekes színfolt a palettán. És ha mostanában meg is villan a kormányzat részéről ilyen önmegvalósítási szándék az sokszor téveszt célt. Meggyőződésem, hogy a probléma oka az építészekkel folytatott érdemi párbeszéd hiánya is. Az elmúlt negyven évben építészetet még senki nem rendelt tőlünk, azt mindig úgy éreztük, hogy ajándékba kíséreljük meg odaadni.

És itt érjünk át az építészek hétköznapi szerepvállalására a társadalomban, illetve nézzük az építészet társadalmi súlyát. Nagyon régen gondolkozom azon, hogy vajon egy ország építészetét nem-e a nagy számú, funkcionális lakó, iroda és középületeken kell-e mérlegre tenni a néhány kiemelkedő épült helyett. Bizonyára igen. Ilyen szempontból két ország emelkedik ki az általam ismertek közül és ez Hollandia és Dánia. Szinte minden, a legegyszerűbb épület is rendben van, építészetileg elfogadhatóan szerkesztett, illesztett a városszövetben, legtöbbször szerethető. Egyszerűek és jól működnek. Vagyis szolgálják a társadalmat, azt a funkciót amire születtek és elfoglalják azt a helyet, ami az adott városi vagy falusi szövetben megilleti őket. Ránézésre ez magától értetődőnek vagy természetesnek tűnik. És az is.

Csak hogy, akkor máshol mi a helyzet? Például nálunk, ahol csak elvéve találkozunk ezzel az átgondolt renddel és folyamatossággal, illeszkedő, szerethető, karbantartott minőséggel. Egyszerű lenne azt mondani, hogy ja azok gazdagabb népek. Ez is igaz, de a kutya nem itt van elásva. Más az építészeti kultúra és a kommunikáció, az épületekhez való viszony. Ez látszólag kis különbség, de sajnos valójában óriási. Ehhez kell, hogy a megbízó a helyi szinten is értse, kezelje, tegye lehetővé, ne adj Isten megkövetelje ezt a fajta magatartást és vegye igénybe az építészek erre való képességét. És kell az építész is, aki a megrendelői igényeinek kiszolgálását nem szolgálja, hanem a program igazi szellemének megértésével végzi, adott esetben a megrendelővel is vitatkozva. Ez feltételez bizonyos ki nem mondott nyelvezetet, technikát a szakma és a megrendelői, hatalmi oldal között, ami csak aktív kommunikáció esetén jöhet létre. Ezt a kommunikációt véleményem szerint a világháború óta nem sikerült helyreállítani és mára már a családi ház tervezésnél sem működik. A megrendelő részéről meg kell tanulni, hogy a tervező jobban tudhatja, hogy hogyan lehet teljesíteni az ő elképzeléseit, azért kapja pénzét, Tervezői oldalról pedig meg kell tanulni, hogy ezt a feladatot fel kell vállalni és el kell végezni. A jó hétköznapi építészet egyenlő a jó, élhető országgal.

Farkasdy Zoltán fantasztikus építész, nagyszerű tanárom mindig azt mondta nekem, hogy nekünk építészeknek mindenhez van közünk, ami körülöttünk történik, és a mi munkán meghatározó a társadalom hangulata és életminősége szempontjából. Arra bízott, hogy folyamatosan vállaljunk felelősséget a folyamatokért és vegyünk részt bennük. Küzdjünk egy jobb, élhetőbb környezetért. Meggyőződése volt, hogy az építész a tudása és átlátása révén jobbat tud tenni a világot. Ezt a lelkesedést és hitet én is átvehettem tőle és nekem úgy tűnik, hogy már ki is tart az életem végéig.

Szeretném, ha a fiatalok is ismernék ennek a szolgálatnak fontosságát, erejét és nagyszerűségét. Hinnének magukban és a jövőben és a nehéz viszonyok még inkább cselekvésre sarkallná őket. A tervezés e nélkül csak mérnöki művelet marad, építés és nem lesz építészet. Pedig azt mindenki megérdemelné, a hétköznapi épületektől a kiemelkedő középületekig egyformán. A szakmagyakorlásnak csak így van, így lenne értelme...

Weiskopf András

Terv – tartaléképítészeti tervezés-oktatási stratégiák a gondolattól a képig

Amennyiben az építészeti alkotási folyamat célja egy terv, úgy az a terv egy nem megvalósuló, új realitás értelmezése.¹ Az alkotó ismeri legjobban ezt a gondolati konstrukciót, melyet a terv elkészítésével fejt ki és kommunikál. Építészeti tervek² alaprajzokra, homlokzatokra, látványtervekre, a modellek megörökítésére készített fotókra véleményem szerint lehet olyan képekként is hivatkozni, melyek a térbeli építészeti alkotás kettő dimenziós leképezései. Mint képekre, ezekre is igaz néhány a médiumból fakadó törvényszerűség: bárki által megnézhetőek, publikáció után alkotójuktól elszakítva értelmezik őket, sok más képpel együtt küzdenek a tartalomfogyasztók figyelméért, az esztétikájukon és megjelenésükön keresztül közvetítenek üzeneteket. Az építészeti terveknek a képek világába történő bevezetésével azokról sok információ lekopik. Nem lehet tudni biztosan, hogy az a homlokzat egy elsőéves hallgató munkája vagy egy építészirodái; hogy az a makett egy diplomamunka vagy a félév egyik feladata a sok közül.

A gondolatok, melyek egy építészeti alkotás szellemiségét meghatározzák és melyek összetetté és több síkon értelmezhetővé teszik azt, képezik annak gondolati tartalékát.³ melyeket az alkotó maga ismer a legjobban, a terv elkészítésével fejt ki és kommunikálja őket mások felé. A nyilvánosság kizárólag a tervek alapján képes a gondolati tartalék visszafejtésére, így ami a gondolati tartalékból nem kerül bele a tervbe, az rejtve marad.

Különösen igaz ez a megállapítás az építészettervezés-oktatás keretei között, aminek az eredménye legtöbbször egy terv. Bernadette Krejs doktori disszertációjában.⁴ építészet és kép kapcsolatát kutatja, szerinte az Atelier Bow-Wow vagy a Fala Atelier által készített, tartalmában realista, de esztétikájában építészeti rajzok mutatják, hogy ezek a képek az építészeti tevékenység határait feszegetik. Véleményem szerint a minden megmutatása az építészeti képek könnyebb befogadásához és elképzeléséhez vezet, kinyitja a világot az építészeti tervek számára és a sokak által elérhető képek, sokak által befogadhatóvá is válnak.⁵

Lakóépülettervezés 2.: a harmadik féléves tervezési tantárgy félévzáró beadása a B1 tankörben, 2022. december.

tankörvezető Weiskopf András
meghívott oktatók: Czirják Bence, Sógor Ákos, Sóváry Dalma Friderika
fotó: Weiskopf András

1_HINRICHS, Therese-Marie: Studio András Weiskopf. What's Next? episode #32 forrás: <https://sptfy.com/NGcY> (2023.05.29.)

2_Az írás az építészeti tervezés-oktatás kapcsán vizsgálja az építészeti tervek, így amikor tervekre utal, vagy azok kérdéskörét vizsgálja, az építészhallgatók által készített tervekre szorítkozik.

3_WEISKOPF András DLA: Tér tartalék, tervezői stratégiák használat és hely között. DLA doktori értekezés, 2022. p. 73.

4_Krejs, Bernadette PhD: Architektur als Bild – Das Bild des Wohnens, Über die (Re)Produktion digitaler Wohnbildwelten auf Plattformen wie Instagram und die Suche nach gegenhegemonialen Bildern des Wohnens. PhD doktori értekezés, 2022, p. 75-85.

5_WEISKOPF András DLA: @studioweiskopf, bemutató előadás Barry Bergdoll professzornak, Magyar Építészeti Múzeum, 2023.03.21.